

Karşılıklı Edimlere İlişkin İlâmlı İcra

Zwangsvollstreckung bei Leistung Zug um Zug

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Sümeyra Deveci*

ÖZ

Hukukumuzda karşılıklı edimleri içeren ilâmlar ile ilâm niteliğinde belgelerin ne şekilde icra edileceği mevzuatta açıkça düzenlenmemiştir. Alman ve İsviçre hukukunda ise bu yönde açık hükümler bulunmaktadır. Her ne kadar mevzuatımızda bu hususta açık bir düzenleme bulunmasa da yürürlükteki İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan düzenlemeler çerçevesinde ilâmlı icra yoluna başvurulabileceği kabul edilmelidir. Nitekim Yargıtay kararlarında da mevcut hükümler çerçevesinde bazı çözüm önerileri getirilmiştir. Söz konusu icra takibinde özellikle icra takibine hangi tarafın başvuru hakkı bulunduğu, ilâm veya ilâm niteliğinde belgenin konusuna göre hangi takip yoluna başvurulabileceği, takibin devamına yönelik olarak hangi işlemlerin yapılması gerektiği hususlarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Mevcut hükümler çerçevesinde bazı çözüm yolları bulmak mümkün olsa da İcra ve İflâs Kanunu ile bu hususlara ilişkin açık düzenleme yapılması uygulamadaki belirsizlikleri gidermek açısından faydalı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karşılıklı edimler, karşılıklı edimleri içeren ilâmlar, karşılıklı edimleri içeren ilâm niteliğinde belgeler, icra takibi, ilâmlı icra

Enforcement of Judgments Involving Reciprocal Obligations

* Uluslararası Fınal Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, (av.zeynepdeveci@gmail.com)
ORCID: 0000-0003-2135-6471.

ABSTRACT

In our law, the enforcement of court orders involving reciprocal obligations and documents having the force of such orders is not explicitly regulated in the legislation. In contrast, German and Swiss legal systems contain clear provisions on this matter. Although Turkish legislation lacks specific regulation, it should be accepted that the enforcement of court orders involving reciprocal obligations may proceed within the framework of the existing provisions of the Enforcement and Bankruptcy Law. Indeed, the Court of Cassation has proposed certain solutions through its case law in light of the current regulations. In such enforcement proceedings, particular attention must be paid to which party has the right to initiate enforcement, which enforcement procedure is applicable depending on the content of the court order or document, and which steps are required for the continuation of the proceedings. While some practical solutions can be found under the existing provisions, introducing explicit regulations into the Enforcement and Bankruptcy Law would be beneficial in eliminating uncertainties and providing legal clarity in practice.

Keywords: *Reciprocal obligations, judgments involving reciprocal obligations, documents having the force of court orders involving reciprocal obligations, enforcement proceeding, enforcement of court orders*

GİRİŞ

Karşılıklı iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda, uyuşmazlığın çözümü hususunda, her iki taraf bakımından da yükümlülük getiren edimlerin ifasının kararlaştırılması mümkündür. Söz konusu bu edimlerin aynı anda ifa edilmesinin kararlaştırılması halinde, bu hususun bir şart oluşturup oluşturmadığı bir sorun teşkil etmektedir. Zira gerek 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK)¹ gerekse 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK)²

¹ RG, 04.02.2011, S. 27836.

² RG, 04.02.2011, S. 27836.

bu hususta doğrudan bir hüküm bulunmamaktadır. Aynı şekilde bu yönde bir karar verilmesi durumunda bu hükmün veya anlaşmanın ne şekilde icra edileceği de 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda (İİK)³ açıkça düzenlenmemiştir. Her iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerin hukukumuzda geniş bir uygulama alanı bulması, karşılıklı edimlerin ifasına ilişkin anlaşmalar ile kararların da sıkça karşımıza çıkması nedeniyle, bunların icrasının hangi şartlar altında yapılacağının tespit edilmesi önem arz etmektedir.

Karşılıklı edimleri içeren ilâmların ve ilâm niteliğinde belgelerin mevcut olması halinde bunların icrasının İcra ve İflas Kanunu'nda özel olarak düzenlenmemiş olması bunlara ilişkin icranın mümkün olup olmadığı ve mümkün olması halinde hangi şartlar altında gerçekleşeceği yönünde tartışmalara sebep olmuştur. Keza kanunda bu yöndeki icraya ilişkin açık bir düzenleme bulunmaması nedeniyle doktrinde mahkemelerce böyle bir karar verilemeyeceği, taraflar arasında buna ilişkin bir anlaşma yapıldıysa ilâm niteliğinde belge olarak kabul edilemeyeceği de savunulmaktadır. Yargıtay kararlarında mahkemeler tarafından edimlerin karşılıklı ifası yönünde kararların verildiği, ayrıca bu yönde anlaşmalar ile karşılıklı edimleri içeren ilâm niteliğinde belgelerin meydana geldiği ve bu kararların icrası bakımından mevcut düzenlemeler kapsamında bazı uygulamaların geliştirildiği görülmektedir. Bu uygulamaların ne ölçüde doğru olduğu ve meydana çıkabilecek diğer sorunlar da tespit edilerek bunların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Karşılıklı edimlere ilişkin mahkeme kararları ile bunların icrası Alman hukukunda açıkça düzenlenmiştir. Yine İsviçre hukukunda da kısmen bu yönde bazı hükümler bulunmaktadır. Hukukumuz bakımından yol gösterici olması açısından bu düzenlemelerin dikkate alınarak bazı çözüm önerilerinin getirilmesi uygun olacaktır.

Çalışmamızda öncelikle karşılıklı edim kavramından genel olarak bahsedilmiş ve bu kavramdan ne anlaşılması gerektiği farklı ihtimallere göre açıklanmıştır. Genel olarak karşılıklı edimleri içeren ilâmlar ve ilâm niteliğinde belgeler tespit edilerek bunların icrası, icra

³ RG 19.06.1932, S. 2128.

takibinin farklı aşamalarına göre alt başlıklar halinde ele alınmıştır. Bu hususta öncelikle Alman ve İsviçre hukukundaki düzenlemelerden genel olarak bahsedilmiş, ayrıca mevcut düzenlemeler çerçevesinde hukukumuz bakımından değerlendirmeler yapılmıştır. Son olarak konuyla ilgili Cebri İcra Kanunu Taslağı'nda yer alan hükümler değerlendirilmiştir.

I. Karşılıklı Edim Kavramı

A. Genel Olarak

Bir borç ilişkisi kapsamında, borçlunun yerine getirmekle mükellef olduğu ve alacaklının da talep hakkına sahip olduğu borcun konusu edim olarak adlandırılır⁴. Borcun konusunu oluşturan edimin sözleşmeler bakımından görünümü, tek tarafa borç yükleyen, iki tarafa borç yükleyen veya çok tarafa borç yükleyen sözleşme olarak karşımıza çıkar⁵. Her iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, taraflardan birinin edimi, diğer tarafın ediminin sebebini ve karşılığını oluşturur. Bu sebeple her iki tarafın edimleri arasında tam bir karşılıklılık ilişkisi söz konusudur⁶. Edimlerin taahhütlerindeki bağlılık, edim ve karşı edim arasında sıkı bir bağlılığa sebep olur ve her bir edim diğerinin karşılığı

⁴ Mustafa Reşit Karahasan, *Sorumluluk Hukuku*, Sözleşmeler, Beta Basım, 6. Baskı, İstanbul 2003, s. 56; Selahattin Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Haluk Burcuoğlu / Atilla Altop, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Filiz Kitabevi, 7. Baskı, İstanbul 1993; Fikret Eren/ Ünsal Dönmez, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi*, Cilt I, Yetkin, Ankara 2022, s. 151; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Legem Yayınevi, 29. Baskı, Ankara 2024, s. 98; Rona Serozan, *İfa İfa Engelleri Haksız Zenginleşme*, Üçüncü Cilt, İstanbul, 2002, s. 63; Kemal Oğuzman, / Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt-1, 23. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2025, s. 7.

⁵ Ayşe Havutçu, *Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Temerrüt ve Olumlu Zararın Tazmini*, İzmir 1995, s. 3; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 53; Eren/Dönmez, s. 279; Eren, s. 220; Oğuzman/Öz, s. 356.

⁶ Karahasan, *Sözleşmeler*, s. 107; Salomon Kaniti, *Akden İfa Edilmediği Def'i*, İstanbul, 1962, s. 49; Eren/Dönmez, s. 279; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 53; Eren, s. 1118; Oğuzman/Öz, s. 356; Serozan, s. 54; Havutçu, s. 4; Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt III, Legal Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 65.

niteliğindedir⁷. Her iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde karşılıklılık ilişkisi ile borçların birbirine bağlı olmasının diğer bir sonucu ise bu borçların karşılıklı ve aynı anda ifa edilmesinin gerekmesidir⁸.

İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden kaynaklanan karşılıklı edim kavramı, sözleşmenin düzenlenmesinden sonra tarafların arasında bir uyuşmazlık meydana gelmesi halinde, uyuşmazlığın çözümü noktasında da karşımıza çıkar. Tıpkı sözleşmelerde olduğu gibi, bu halde de her iki tarafın edimi, diğer tarafın ediminin sebebi ve karşılığı niteliğindedir.

Taraflar arasında uyuşmazlık meydana geldikten sonra, uyuşmazlığın çözümü için mahkeme veya hakem kararı ile yahut taraflar arasındaki anlaşma ile edimlerin aynı anda ifa edilmesi gerektiği kararlaştırılabilir. Bu yöndeki bir karar ise ancak her iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler bakımından karşımıza çıkar⁹. Uygulamada ve yargı kararlarında özellikle tarafların aynı anda ve karşılıklı olarak edimlerini ifa etmesinin kararlaştırılması karşımıza çıkmakta ve bu halde kararların icrası konusunda sorunlar meydana gelmektedir. Öncelikle bu kapsamdaki ilâmlar ile ilâm niteliğinde belgelerin genel olarak tespit edilmesi çalışmamız açısından faydalı olacaktır.

B. Karşılıklı Edimleri İçeren İlâmlar ve İlâm Niteliğinde Belgeler

İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıkların, yargılama yoluyla veya yargılama dışı uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile çözüme kavuşturulması mümkündür. Dava şartı arabuluculuk veya öncelikle tüketici hakem heyetine başvuru

⁷ Eren/Dönmez, s. 279; Havutçu, s. 4; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 53; Antalya, s. 65.

⁸ Kaniti, s. 55.

⁹ Çiğdem Yazıcı, "Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlâmların İcrası", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Özel Sayı 2014, s. 2738. Bir işin yapılması veya yapılmamasına ilişkin ilâmların icrası hakkında ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. Mine Akkan, *Bir İşin Yapılması veya Yapılmamasına İlişkin İlâmların İcrası (İİK m.30, m. 343)*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.

zorunluluğu olan haller dışında, uygulamada genel olarak uyuşmazlığın çözümü için mahkemelere başvurulmaktadır. Bu sebeple karşılıklı edimlere ilişkin ilâmlar da genel olarak uyuşmazlığın taraflarca mahkeme önüne getirilmesi neticesinde, mahkeme tarafından bu yönde bir karar verilmesi şeklinde karşımıza çıkar.

Taraflarca ileri sürülen talebin niteliğine ve uyuşmazlığın türüne göre mahkeme tarafından, tarafların edimlerini aynı anda ve karşılıklı olarak ifa etmesine karar verilmesi söz konusu olabilir. Mahkeme tarafından bu yönde bir kararın verilmesinin mümkün olup olmadığı doktrinde şarta bağlı hüküm sorunu kapsamında ele alınmaktadır¹⁰. şarta bağlı hüküm sorunu ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturacak kapsamda olduğundan çalışmamızda ayrıntılı olarak bu husus incelenmeyecek, karşılıklı edimleri içeren ilâm ve ilâm niteliğinde belgelerin şarta bağlı hüküm kapsamında olup olmadığı tespit edildikten sonra çalışmamıza temel teşkil etmesi nedeniyle kısaca bunlar hakkında açıklamalara yer verilecektir.

Hukumumuzda edimlerin karşılıklı ve aynı anda ifası, özellikle iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan birinin mahkeme huzurunda ödemezlik def'i ileri sürmesi hali bakımından karşımıza çıkar. Taraflar arasında iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme bulunuyor ve kendi edimini yerine getirmeyen taraf mahkemeden karşı tarafın edimini yerine getirmesi talebinde bulunuyorsa, davalının bu durumda ödemezlik def'inde bulunabilmesi mümkündür. Bu durumda mahkemece ne yönde karar verilmesi gerektiği tartışmalıdır. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, davalı tarafından ödemezlik def'i ileri sürülmüşe, mahkemenin davanın "şimdilik reddine"¹¹ karar vermesi

¹⁰ Örn. bkz. Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, Cilt I-II, 7. Baskı, İstanbul 2000, (Medeni Yargılama), s. 804; Süha Tanrıver, "şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu", *BATIDER*, (şarta Bağlı Hüküm), s. 47; Süha Tanrıver, *Medenî Usûl Hukuku*, Cilt I, Yetkin, 5. Bası, Ankara, 2024, (Usûl), s. 1147.

¹¹ şimdilik ret kararı hakkında bkz. Muhammet Özekes / Nilüfer Boran Güneysu, "Mevsimsiz (Zamansız/Erken) Davanın Yargı Kararları Kapsamında Değerlendirilmesi", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, Cilt 81, Sayı 3, 2023, s. 895 vd.

gerekir¹². Yine aynı yöndeki başka bir görüş ise davanın şimdilik reddinden bahsetmeksizin, davanın reddine karar verilmesi gerektiğini savunmaktadır¹³. Diğer görüşe göre ise, davalı tarafça ödemezlik def'i ileri sürülmüşse mahkemenin davacı ve davalıyı aynı anda edimlerini ifaya mahkûm etmesi mümkündür¹⁴. Fakat mahkemenin bu yönde karar verebilmesi için davalının alacağını def'i olarak ileri sürmüş olması gerekir, hâkim bu hususta re'sen araştırma yaparak karar veremez¹⁵.

Davanın reddi görüşünü savunan yazarlara göre, tarafları edimlerini ayna anda ifaya mahkûm etmek hukukumuz bakımından mümkün değildir¹⁶. Zira burada taraflardan birinin edimi karşı tarafın

¹² Kaniti, s. 171; Üstündağ, s. 804; Karahasan, Sorumluluk, s. 112; Oğuzman/Öz, s. 370; Eren, s. 1127; Kenan Tunçomağ, Borçlar Hukuku, *İÜHFD*, Cilt 28 Sayı 3-4, 1962, s. 843; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt II, 2. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977, s. 138.

¹³ Tanrıver, Şarta Bağlı Hüküm, s. 47; Tanrıver, Usûl, s. 1148; Antalya, s. 70. Eğer alacaklı temerrüdü yaratacak şekilde ifa teklifinde bulunulmuş ve bu teklif reddedilmişse, ödemezlik def'inin ortadan kalkacağı ve tek taraflı mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği yönünde bkz. Kaniti, s. 132 vd.

¹⁴ İlhan Postacioğlu, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 6. Bası, 1975, (Medeni Usul), s. 713; İlhan Postacioğlu / Sümer Altay, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*, 2015, (Medenî Usûl), s. 766; Esat Arsebük, *Borçlar Hukuku*, Cilt 1 ve 2, 3. Basım, Ankara 1950, s. 725; Halil Arslanlı, *Ticarî Bey*, 3. Bası, İstanbul 1952, s. 354; Saim Üstündağ, *Tapu Kütüğünün Tashihi Dâvası*, İstanbul, 1959, (Tapu Kütüğü), s. 138; Hakan Pekcanitez / Cemil Simil, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, Cilt II, 16. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2025, s. 1499; Cüneyt Pekmez, *Borcun İfa Edilmediği Defi (Ödemezlik Defi)*, İstanbul, 2021, s. 456. Bu görüşün usûl ekonomisine daha uygun olduğu yönünde bkz. Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/Muhammet Özekes, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, On İki Levha Yayıncılık, 13. Bası, 2025, s. 443-444; Murat Atalı /Efe Direnisa, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, Cilt IV, 16. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2025, s. 1979; Ahu Ayanoglu Morali, "Taraflardan Birinin Dava Esnasında Borcun İfa Edilmediği Def'ini İleri Sürmesine Bağlanabilecek Sonuçlar", *MİHDER*, 2008/2, s. 464.

¹⁵ Üstündağ, Tapu Kütüğü, s. 138.

¹⁶ Üstündağ, Medeni Yargılama, s. 804; Tanrıver, Şarta Bağlı Hüküm, s. 47-48; Tanrıver, Usûl, s. 1147.

edimini yerine getirmesine bağlıdır ve burada bir şart söz konusudur. Hukukumuzda ise şarta bağlı hüküm verilmesini öngören bir düzenleme yoktur. Ayrıca bu yönde bir karar verilmesi halinde, aynı anda edimlerin ifasına ilişkin açık bir düzenleme bulunmadığından, hükmün icrası bakımından sorunlar meydana gelir¹⁷. Buna karşılık doktrinde, mahkemenin tarafları aynı anda ifaya mahkûm etmesinin usûl ekonomisine daha uygun olduğu, şarta bağlı hükmün çok geniş olarak yorumlanmaması ve hüküm açık ve icraya elverişli olduğu sürece, bu yöndeki hükmün yasak kapsamında sayılmaması gerektiği ileri sürülmüştür¹⁸.

Kanaatimizce de yargılamada davalının ödemezlik def'i ileri sürmesi davanın reddi sebebi olarak kabul edilmemeli, bunun yerine mahkemece taraflar edimlerini aynı anda ifaya mahkûm edilmelidir. Zira davanın reddine karar verilmesi halinde, davacı edimini ifa ettikten veya ifasını teklif ettikten sonra, davalı yine edimini yerine getirmese yeniden dava açmak zorunda kalacaktır. Tarafları aynı anda ifaya mahkûm ederek uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması mümkünken, Türk hukukunda bu hükmün icrasına ilişkin açık bir düzenlemenin bulunmaması, bu hükmün bir şart teşkil edeceği ve şarta bağlı hüküm verilmesinin mümkün olmadığı gerekçeleriyle davanın reddine karar verilmesinin uygun olmayacağı kanaatindeyiz. Zira tarafların karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûm edilmesi, hükmün belirsiz ve açık olmaması sonucunu doğuran şarta bağlı hükümler kapsamında değerlendirilmemelidir¹⁹. Şarta bağlı hüküm konusunda tartışmalar bulunmakla birlikte bu çalışmanın kapsamını aştığından burada onlara değinmiyoruz²⁰. Mahkemece tarafların edimlerinin açık bir şekilde

¹⁷ Üstündağ, *Medeni Yargılama*, s. 804; Tanrıver, *Şarta Bağlı Hüküm*, s. 47-48; Tanrıver, *Usûl*, s. 1147.

¹⁸ Pekcanitez, /Atalay/Özekes, s. 443-444; Atalı/Direnisa, s. 1979.

¹⁹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 312.

²⁰ Şarta bağlı hüküm konusundaki tartışmalar için bkz. Üstündağ, *Medeni Yargılama*, s. 804; Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt III*, 6. Baskı, İstanbul, 2001, (Cilt III), s. 3073; Tanrıver, *Şarta Bağlı Hüküm*, s. 49; Tanrıver, *Usûl*, s. 1149-1150; İlhan Postacıoğlu, "Şarta Muallak Hükümler", *Adliye Ceridesi*, Yıl 32, Sayı 2, 1941, (Şart), s. 112-118; Postacıoğlu, *Medeni Usul*, s.

hükümde belirtilmesi halinde bu hükmün cebri icrasını engelleyecek bir durum da söz konusu olmayacaktır. Bu sebeplerle, şarta bağlı hükümle ilgili tartışmalar bir yana, tarafların edimlerini karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûm edilmesi şarta bağlı hüküm olarak kabul edilmemeli ve mahkemenin bu yönde hüküm kurması mümkün kabul edilmelidir.

Tarafların karşılıklı edimlerle yüklenmesi ödemezlik def'i ileri sürülmesi hali dışında satış sözleşmesinde taraflardan birinin dönme hakkını kullanması durumunda edimlerin iadesi noktasında, tüketici işlemlerinde tüketicinin seçimlik haklardan olan ayıpsız misliyle değişim hakkını kullanması halinde (TKHK²¹ m. 11/1-ç), önalım davalarında ve Yargıtay tarafından kabul edilen diğer bazı hallerde karşımıza çıkabilir²².

Karşılıklı edimlere ilişkin ilâmlar mahkeme kararları dışında tahkim yargılaması neticesinde verilen kararlarla da söz konusu olabilecektir. İki tarafa borç yükleyen bir sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesi halinde de tahkim yargılamasının tarafları bakımından karşılıklı ve aynı anda ifaya ilişkin mahkûmiyet kararı verilmesi mümkündür.

Tarafların karşılıklı olarak edimle yüklenmesi ilâmlar dışında ilâm niteliğinde belgelerle de mümkündür. Bu kapsamda özellikle arabuluculuk anlaşma belgesi, sulh sözleşmesi, Avukatlık Kanunu²³ m. 35/A kapsamındaki uzlaşma tutanağı ve tüketici hakem heyeti kararları gibi belgeler gösterilebilir. Şüphesiz bunlar dışında karşılıklı edimleri içeren ilâm niteliğinde belgelerin ortaya çıkması da mümkündür. Doktrinde bu belgeler bakımından genel olarak şarta bağlı anlaşmaların yapılıp yapılamayacağı tartışılmıştır²⁴. Çalışmamız bakımından şarta

713; Mustafa Reşit Belgesay, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Cilt II, Kısım III, İstanbul, 1939, s. 300.

²¹ 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, (RG, 28.11.2013, S. 28835).

²² Örn bkz. 15. HD, T. 4.4.2019, E. 2019/445, K. 2019/1552; 19. HD, E. 2007/2920, K. 2007/9834, T. 9.11.2007 (Legalbank).

²³ RG, 07.04.1969, S. 13168.

²⁴ Örn. bkz. Oğuz Atalay, "Tasarı Üzerine Genel Tartışma ve Değerlendirme", *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-VI, Medenî Usûl Hukukunda*

bağlı hükümlerden ziyade karşılıklı edimlere ilişkin inceleme yapılmakta olduğundan bu tartışmalara yer verilmeyecektir. Ancak kanaatimizce ilâmlar bakımından da ifade etmiş olduğumuz üzere karşılıklı edimlerin kararlaştırılmış olması şart teşkil edecek nitelikte değildir. Bu sebeple gerek arabuluculuk süreci neticesindeki anlaşmalarla gerek sulh sözleşmesi ile gerekse taraflar ve avukatların bir araya gelerek imza altına almış olduğu Avukatlık Kanunu m. 35/A kapsamındaki uzlaşma tutanakları ve yine tüketici hakem heyeti kararları ile her iki tarafın edimlerini karşılıklı ve aynı anda ifa edeceği kararlaştırılabilir. Bunların ne şekilde icra edileceği ise aşağıda ayrıca incelenecektir.

II. Alman ve İsviçre Hukukunda Karşılıklı Edimlere İlişkin İlâmlı İcra

A. Alman Hukukunda

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmların ne şekilde icra edileceği gerek Alman Borçlar Kanunu § 274/2 ile gerekse Alman Medenî Usûl Kanunu (ZPO) § 726/II, § 756 ve § 765 ile özel olarak düzenlenmiştir. Alman Medenî Kanunu (BGB) § 322/3'te yer alan atıf hükmü nedeniyle, bu madde gereğince verilecek olan karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmların icrası bakımından da BGB § 274/2 uygulama alanı bulur. Söz konusu düzenlemeye göre, borçlunun kabulde temerrüde düşmesi halinde, alacaklı kendisine düşen edimi ifa etmeksizin borçlunun edimi ifası için cibrî icra yoluna başvurabilir.

Kanun Yolları ve Arabuluculuk Kanun Tasarısı, İzmir/Çeşme, 19-20 Ekim 2007, s. 286; Gökçe Arıkan, "Üçüncü Kişi Lehine Arabuluculuk Sözleşmesi ile Şarta Bağlı Arabuluculuk Sözleşmesinin İcra Edilebilirliği", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 2, 2021, s. 137-142; Meral Sungurtekin Özkan, "Avukatlık Kanunu'nun 35/A Maddesi Çerçevesinde Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi", *MİHDER*, 2005/II, s. 361-362; Atalı/Direnisa, s. 3430-3431; Alper Bulur, "Avukatlık Kanunu m. 35/A'nın Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Çerçevesinde İrdelenmesi ve Bir Düzenleme Önerisi", *TBB Dergisi*, 2010/89, s. 225; Melis Taşpolat Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk*, Ankara, 2012, s. 78; Mustafa Özbek, "Avukatlık Kanunu'nun 35/A Maddesine Göre Arabuluculuk", *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl 59, 2001/3, s. 1260.

Dolayısıyla karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmların icra edilebilmesi için borçlunun kabulde temerrüdü bir ön koşuldur²⁵. Zira borçlunun, alacaklının üstlendiği edimin ifasını kabul etmesi halinde, karşılıklı ve aynı anda ifa hükmü değil, başlı başına bir eda hükmü söz konusu olur²⁶.

Alman Medenî Usûl Kanunu'nda karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmların ne şekilde icra edileceği esas olarak § 756 ile düzenlenmiştir. Söz konusu maddeden ayrı olarak ZPO § 726/II ve § 765'te de bu hükümlerin icrasına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Çalışmamızda öncelikle esas düzenleme olan § 756 incelenecek ve daha sonra diğer hükümlere ilişkin kısaca açıklamalara yer verilecektir.

ZPO § 756 iki fıkradan oluşmakta olup hükmün ilk fıkrasına göre, eğer icra takibinin konusu alacaklının borçlu ile aynı anda ifada bulunmasına bağlıysa, borçlunun tatmin edildiği veya kabulde temerrüde düştüğü resmî veya resmî olarak onaylanmış belgelerle kanıtlanmadıkça ve bu belgelerin bir sureti daha önce veya aynı anda tebliğ edilmedikçe, borçluya kabuldeki gecikmeyi haklı çıkaracak bir edim teklif etmeden, icra memuru icraya başlayamaz. Yine hükmün ikinci fıkrası gereğince, icra memurunun ifa teklifine karşı borçlu ifayı kabul etmeyeceğini beyan ederse, icra memuru icra takibine başlayabilir. Söz konusu hüküm gerek aynı anda edimleri içeren ilâmlar gerekse ilâm niteliğinde belgeler bakımından uygulama alanı bulur²⁷.

ZPO § 756 kapsamında icra takibinin yapılabilmesi için öncelikle icra memuru tarafından karşılıklı edimleri içeren bir ilâmın mevcut olup

²⁵ Andreas Günther, "Probleme bei der Vollstreckung von Zug-um-Zug-Urteilen aufgrund der Verklammerung von Leistung und Gegenleistung", *Deutsche Gerichtsvollzieher Zeitung*, 123. Jahrgang, Nr. 12, 2008, (Probleme), s. 178.

²⁶ Günther, Probleme, s. 178.

²⁷ Hans-Joachim Heßler, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*, (Herausgegeben von Thomas Rauscher/Wolfgang Krüger), 6. Auflage, München, 2020, § 756 Rn. 6; Andreas Günther, *Die Vollstreckung von Urteilen auf Leistung Zug um Zug*, Marburg, 2010, (Vollstreckung), s. 70.

olmadığı kontrol edilmelidir²⁸. İcraýa elverişli bir ilâmdan bahsedebilmek için her iki edimin de açık bir şekilde kararda gösterilmiş olması gerekir²⁹. Eğer karşı edim kararda yeterince açık olarak gösterilmemişse tespit davası yoluyla edimin bağlayıcı bir şekilde açıklığa kavuşturulabileceği ve böylece icra takibine konu edilebileceği kabul edilmektedir³⁰. Bu ilâma dayalı olarak takip yapabilecek olan taraf ise yalnızca davacıdır³¹. Zira karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlar borçluya (davalıya) icra takibine başvurma hakkı tanımaz³². ZPO § 756 doğrultusunda icra edilecek kısım ilâmın yalnızca tarafların ana edimlerine ilişkin kısmıdır. İlâmın yargılama giderlerine ilişkin kısmı için ise bu madde uygulama alanı bulmaz³³.

Usûlüne uygun bir ilâmın mevcut olması halinde, takip talebini alan icra memuru, alacaklının takip talebinde sunduğu belgelere göre

²⁸ Daniel Schmidt, *Die Verurteilung zur Leistung Zug um Zug und deren Vollstreckung*, Winterthur, 1963, s. 42; Bernhard Ulrici, *BeckOK ZPO*, (Herausgegeben von Volkert Vorwerk/Christian Wolf), 50. Edition, München, 2023, § 756 Rn. 2.4; David-Christoph Bittmann, *Wieczorek/Schütze Zivilprozessordnung und Nebengesetze Großkommentar*, 5. neu bearbeitete Auflage, 2023, § 756 Rn. 6.

²⁹ Ulrici, § 756 Rn. 4; Wolfgang Münzberg, *Stein/Jonas Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Band 7, 22. Auflage, 2002, s. 490; Henning Müller, *juris Praxiskommentar Elektronischer Rechtsverkehr*, Band 2-Zivilverfahren, 2. Auflage, Saarbrücken, 2022, § 756 Rn. 16; Mark Seibel, *Zöller Zivilprozessordnung*, 35. Auflage, 2024, § 756 Rn. 3; Bittmann, § 756 Rn. 8.

³⁰ OLG München, Beschluss vom 15.4.2016, 34 Wx 37/16 (Neue Juristische Online-Zeitschrift, 2016, 833, www.beckonline.de, erişim tarihi 27.12.2023)

³¹ Schmidt, *Zug um Zug*, s. 36; Daniel Ulber, *Erman Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar*, (Herausgegeben von Peter Westermann/Barbara Grunewald/Georg Maier-Reimer), 17. Auflage, Köln, 2023, § 322 Rn. 12.

³² Schmidt, *Zug um Zug*, s. 36; Johann Kindl, *Zivilprozessordnung*, (Herausgegeben von Ingo Saenger), 10. Auflage, Baden-Baden, 2023, §756 Rn. 2; Seibel, *Zöller ZPO § 756 Rn. 3*.

³³ Rolf Lackmann, *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz Kommentar*, (Herausgegeben von Hans Joachim Musielak-Wolfgang Voit), 20. neubearbeitete Auflage, München, 2023, § 756 Rn. 3; Heßler, § 756 Rn. 10; Kindl, §756 Rn. 2; Münzberg, s. 490; Bittmann, § 756 Rn. 7; Günther, *Vollstreckung*, s. 71.

bir yol izler. Zira alacaklı, borçlunun kabulde temerrüde düştüğünü gösterecek resmî belge sunmuşsa, icra memurunun ayrıca borçluya edimin ifasını teklif etmesine gerek yoktur³⁴. Borçlu, yargılamanın devam ettiği sırada da kabulde temerrüde düşmüş olabilir. BGB'de yer alan düzenlemeler gereğince borçlu kabulde temerrüde düşmüş olsa da ödemezlik def'i ileri sürebilir ve bu halde mahkemece yine aynı anda ifaya mahkûmiyet kararı verilir. Ancak bu durumda alacaklının mahkemeden kabulde temerrüdün ilâmda tespit edilmesini talep etmesi mümkündür³⁵. Bu halde söz konusu ilâm da borçlunun kabulde temerrüdünü gösteren resmî belge niteliğindedir³⁶. Dolayısıyla icranın yapılabilmesi için gereken borçlunun kabulde temerrüdü, dava açılmadan önce veya sonra ya da karar verilmeden önce veya sonra gerçekleşmiş olabilir³⁷. ZPO § 756 gereğince, alacaklının kabulde temerrüde düştüğüne ilişkin belgelerin icra dairesine sunulması yeterli olmayıp en geç icra takibinin başlangıcında bu belgeler borçluya da tebliğ edilmiş olmalıdır³⁸. Bu yüzden icra memuru, alacaklı tarafından sunulan belgeler yanında bu belgelerin borçluya tebliğ edilip edilmediğini de kontrol etmelidir³⁹. Alacaklı tarafından takip talebinde bu yönde belgelerin sunulmuş olması halinde icra memuru takibe doğrudan başlar⁴⁰.

³⁴ Ulrici, § 756 Rn. 10; Bittmann, § 756 Rn. 17. Kabulde temerrüdün noter senetleriyle kanıtlanması hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Stefan Heinze, "Annahmeverzugsnachweis durch noterielle Urkunden bei Zugum-Zug-Zahlungstiteln (Gesellschaftsanteile)" *Neue Juiristische Wochenschrift*, Heft 34, 2023, 2468-2470,

³⁵ Günther, Probleme, s. 181; Günther, Vollstreckung, s. 31; Volker Emmerich, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, (Herausgegeben von Franz Jürgen Säcker/Roland Rixecker/Hartmut Oetker/Betta Limperg), 9. Auflage, München, 2022, MüKoBGB § 322 Rn. 21; Tettinger, § 322 Rn. 7; Artz, Erman BGB, § 274 Rn. 6.

³⁶ Günther, Probleme, s. 181; Emmerich, § 322 Rn. 21.

³⁷ Bittmann, § 756 Rn. 18.

³⁸ Ulrici, § 756 Rn. 11; Müller, § 756 Rn. 24.

³⁹ Bittmann, § 756 Rn. 20.

⁴⁰ Werner Sternal, *Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung Handkommentar*, (Herausgegeben von Johann Kindl/Caroline Meller-Hannich), 4. Auflage,

Takip talebinde alacaklı tarafından borçlunun edimin ifasını kabulde temerrüde düştüğünü gösterecek resmî bir belge sunulmadıysa, kanundaki açık hüküm gereğince, icra memuru tarafından, kabulde temerrüdü haklı çıkaracak şekilde⁴¹, borçluya edimin ifasının kabul edilmesinin teklif edilmesi gerekir. Bunun öncesinde, öncelikle takip talebinde bulunurken alacaklı tarafından edimin ifası da teklif edilmiş olmalıdır⁴². Alacaklı tarafından sunulan ifa teklifinin ilâma uygun olup olmadığı kural olarak icra memuru tarafından kontrol edilir⁴³. Ancak icra memuru bunu tespit edecek yeterlilikte değilse edimin uygun olup olmadığı hususunda bilirkişiye başvurulabileceği kabul edilmektedir⁴⁴. Bilirkişi raporunun yeterli olmadığı durumlarda, yine edimin ilâma uygun olup olmadığı hususunda tespit davası açılabilmesi de mümkündür⁴⁵. Eğer icra memuru teklif edilen edimin ilâma uygun

2021, § 756 Rn. 8; Müller, § 756 Rn. 19; Kindl, §756 Rn. 10; Thomas Doms, “Eine Möglichkeit zur Vereinfachung der Zwangsvollstreckung bei Zug-um-Zug-Leistung”, *Neue Juristische Wochenschrift*, Heft 23, s. 1341.

⁴¹ Burada kabulde temerrüdün şartları bakımından BGB § 293 vd. hükümlerine dikkat edilmesi gerekmektedir. Ulrici, § 756 Rn. 5; Müller, § 756 Rn. 26; Kindl, §756 Rn. 3; Seibel, Zöller ZPO § 756 Rn. 7; Bittmann, § 756 Rn. 10.

⁴² Ulrici, § 756 Rn. 3.1; Rolf Lackmann, *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz Kommentar*, (Herausgegeben von Hans Joachim Musielak-Wolfgang Voit), 20. neubearbeitete Auflage, München, 2023, § 756 Rn. 4; Münzberg, s. 492.

⁴³ Ulrici, § 756 Rn. 4; Sternal, Rn. 5; Lackmann, § 756 Rn. 8; Müller, § 756 Rn. 27; Kindl, §756 Rn. 5; Bittmann, § 756 Rn. 8.

⁴⁴ Sternal, § 756 Rn. 5; Lackmann, § 756 Rn. 8; Kindl, §756 Rn. 5; Emmerich, MüKoBGB § 322 Rn. 19; Münzberg, s. 491. Aksi yöndeki görüş ise, eğer icra memuru ifanın ilâma uygun olup olmadığını tespit edemiyorsa icra takibini reddetmesi gerektiği ileri sürmektedir. Bkz. Ulrici, § 756 Rn. 9.1.

⁴⁵ BGH 9. Zivilsenat, Urteil vom 30.09.2010, IX ZR 175/09 (www.juris.de, erişim tarihi 03.01.2024). Karara konu olayda öncelikle ilk mahkeme tarafından bir yazılımın teslim edilmesi ile karşılığında bedelin ödenmesi yönünde aynı anda ifa kararı verilmiştir. Karar gereğince yazılımın 1.0 sürümünün teslim edilmesi gerekirken icra aşamasında alacaklı tarafından artık bu versiyonun mevcut olmaması ve kullanılamaması nedeniyle yazılımın 1.5 sürümü teklif edilmiştir. Yazılımın aynı sürümde olmaması nedeniyle teklifin kabul

olmadığını tespit ederse, söz konusu ilâmı icra etmez. Bu halde icra memuru alacaklıyı bilgilendirmeli ve gerekirse eksikliğin giderilmesi için kendisine imkân tanınmalıdır⁴⁶.

Alacaklının teklif etmiş olduğu edim, icra memuru tarafından borçluya teklif edilmelidir (§ 756/1). Borçlu, edimin ifasını kabule hazır olduğunu beyan eder ve karşı edimini de ifa ederse, icra memuru alacaklının edimini borçluya teslim eder⁴⁷. Borçlunun edimin ifasını kabul ettiğini beyan etmekle birlikte kendi edimini ifa etmemesi de temerrüde düşmesine yol açar ve alacaklının edimi borçluya teslim edilmez⁴⁸. Bu durumda icra memuru alacaklının talebi doğrultusunda ilâmı icra edebilir⁴⁹. Ayrıca borçlu ifayı kabul etmeyeceğini açıkça beyan etmişse, ZPO § 756/2 gereğince icra memuru, borçlu aleyhine icra takibine başlayabilir. Gerek icra memuru tarafından yapılan teklif gerekse borçlunun ifayı kabul etmeyeceğine dair beyanı, § 762 gereğince tutanak altına alınmalıdır⁵⁰.

Alman hukukunda kanunda düzenlenen bazı takip türleri bakımından yetkili icra organının icra müdürlüğü değil icra mahkemesi olduğu kabul edilmiştir. ZPO § 828 vd. hükümleri gereğince, alacak hakları ile malvarlığı haklarına ilişkin icra takipleri icra mahkemesi tarafından yürütülür. Söz konusu icra takiplerinin konusunu karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâm veya ilâm niteliğinde belgeler

edilmemesi üzerine tespit davası açılarak 1.5 sürümün ilâma uygun bir edim olduğunun tespiti talep edilmiştir. Bu durumun icra memurunun tek başına tespit edemeyeceği ve bilirkişinin de yeterli olmaması durumunda edimin ilâma uygun olup olmadığı yönündeki tespitın mahkeme tarafından yapılmasının mümkün olduğu kabul edilmiştir.

⁴⁶ Heßler, § 756 Rn. 34.

⁴⁷ Sternal, § 756 Rn. 7; Lackmann, § 756 Rn. 6; Heßler, § 756 Rn. 17; Seibel, Zöller ZPO § 756 Rn. 6; Günther, Probleme, s. 181; Bittmann, § 756 Rn. 12.

⁴⁸ Lackmann, § 756 Rn. 6; Günther, Probleme, s. 181; Münzberg, s. 492; Bittmann, § 756 Rn. 12.

⁴⁹ Günther, Probleme, s. 181.

⁵⁰ Ulrici, § 756 Rn. 12.3; Lackmann, § 756 Rn. 5; Heßler, § 756 Rn. 40; Müller, § 756 Rn. 29; Kindl, § 756 Rn. 11; Seibel, Zöller ZPO, § 756 Rn. 7; Emmerich, MüKoBGB § 322 Rn. 19; Münzberg, s. 501; Bittmann, § 756 Rn. 5.

oluşturuyorsa, icra mahkemesi tarafından yürütülen bu takiplerde § 765 hükmü uygulama alanı bulacaktır. ZPO § 756 için geçerli olan açıklamalar büyük ölçüde bu icra takipleri bakımından da geçerli olmakla birlikte, icra memurundan farklı olarak icra mahkemesinin alacaklının edimini borçluya teklif etme yetkisi bulunmamaktadır⁵¹. Ayrıca yine § 756'dan farklı olarak belgelerin icranın başlangıcı aşamasında borçluya tebliği mümkün değildir⁵². § 765/1 gereğince takip yapılabilmesi için § 756'da olduğu gibi, borçlunun kabulde temerrüde düştüğü resmî veya resmî olarak onaylanmış belgelerle kanıtlanmalıdır. İcra memuru tarafından borçluya edimin teklif edilmesi ve borçlunun kabul etmemesi halinde bunun tespit edildiği tutanak da bu kapsamda resmî belge olarak kabul edilmektedir⁵³. Aynı şekilde § 756/2 kapsamında borçlu edimi kabul etmeyeceğini açıkça beyan etmiş ve bu beyan da tutanak altına alınmışsa icra mahkemesinin icra işlemlerine başlaması mümkündür⁵⁴.

Karşılıklı ve aynı anda edimlere ilişkin diğer bir düzenleme ise ZPO § 726/2'de yer almaktadır. Esasen bu madde, doğrudan ilâmın ne şekilde icra edileceğini düzenlememekte, ilâmın icra edilebilir bir suretinin verilmesine ilişkin bir düzenleme getirmektedir⁵⁵. Kural olarak karşılıklı ve aynı anda edimlere ilişkin bir ilâm söz konusu olduğunda ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmaksızın ilâmın icra edilebilir bir nüshası verilir ve ZPO § 756 ve § 765'te yer alan hükümler gereğince

⁵¹ Ulrici, § 765 Rn. 1; Lackmann, § 765 Rn. 1; Kindl, § 765 Rn. 1; Münzberg, s. 544; Seibel, Zöller ZPO § 765 Rn. 3; Bittmann, § 765 Rn. 2; Günther, Vollstreckung, s. 152.

⁵² Kindl, § 765 Rn. 1; Münzberg, s. 544; Bittmann, § 765 Rn. 2; Günther, Vollstreckung, s. 152.

⁵³ Lackmann, § 765 Rn. 2; Kindl, § 765 Rn. 2; Seibel, Zöller ZPO, § 765 Rn. 3.

⁵⁴ Lackmann, § 765 Rn. 2; Kindl, § 765 Rn. 3; Seibel, Zöller ZPO, § 765 Rn. 5; Bittmann, § 765 Rn. 3.

⁵⁵ Alman hukukunda ilâma dayalı olarak icra takibi yapılabilmesi için ilâmın icra edilebilir bir nüshasının bulunması icra şartları arasında yer almaktadır. Bu belge, ilâmın icra edilebilir nitelikte olduğuna dair resmî bir belge olup icra organlarını ilâmın icra edilebilir nitelikte olup olmadığını kontrol etmek zorunda olmaktan kurtarmaktadır. Bkz. Wolfgang Lücke, *Zivilprozessrecht II Zwangsvollstreckung*, 11. Auflage, 2021, s. 34.

icra organı tarafından karşı edimin yerine getirilip getirilmediği kontrol edilir⁵⁶. Ancak karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmda borçlunun edimi bir irade beyanında bulunmaktan ibaretse, söz konusu hükümler uygulanmaz ve ZPO § 894 ile borçlunun korunması amacıyla farklı bir prosedür öngörülmüştür⁵⁷.

Bu hükümle bağlantılı olarak § 726/2 hükmünün dikkate alınması gerekir. Söz konusu hükme göre, eğer icra takibi, alacaklının borçluya aynı anda ifada bulunmasına bağlıysa ve borçlunun edimi bir irade beyanında bulunmaktan ibaretse, borçlunun tatmin edildiğinin veya kabulde temerrüde düştüğünün ispat edilmesi halinde bu ilâmın icra edilebilir bir suretinin verilebilmesi mümkündür. Söz konusu bu hüküm, yalnızca borçlunun irade beyanında bulunmaya yönelik yükümlülüğünün bir mahkeme kararından kaynaklanması durumunda uygulama alanı bulur. İlâm niteliğinde belgelerden kaynaklanması halinde söz konusu hükmün uygulanması mümkün değildir⁵⁸. Bu ilâmın icra edilebilir bir suretini elde etmek isteyen alacaklı, borçlunun tatmin edildiğini veya kabulde temerrüde düştüğünü, aynı maddenin ilk fıkrasında yer alan belgelerle, dolayısıyla resmî veya resmî olarak onaylanmış belgelerle ispat etmelidir⁵⁹. İlâmın icra edilebilir nüshasının verilmesi halinde, § 894'te yer alan açık hüküm gereğince, borçlunun yükümlülüğü olan irade beyanı gerçekleşmiş sayılır.

B. İsviçre Hukukunda

İsviçre hukukunda İsviçre Medenî Usûl Kanunu'nda (sZPO) karşılıklı ve aynı anda ifa yükümlülüğüne ilişkin mahkeme kararı verilmesini öngören doğrudan bir düzenleme bulunmamakta fakat bu

⁵⁶ Lackmann, § 726 Rn. 7; Seibel, Zöller ZPO, § 726 Rn. 11; Kindl, § 726 Rn. 1; Günther, Vollstreckung, s. 42.

⁵⁷ Lackmann, § 726 Rn. 7; Seibel, Zöller ZPO, § 726 Rn. 11; Kindl, § 726 Rn. 1; Günther, Vollstreckung, s. 157.

⁵⁸ Michael Giers / Haas, Ulrich: Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung Handkommentar, (Herausgegeben von Johann Kindl/Caroline Meller-Hannich), 4. Auflage, 2021, § 726 Rn. 15; Ulrici, § 726 Rn. 8; Lackmann, § 726 Rn. 7; Günther, Vollstreckung, s. 158. Aksi yönde bkz. Kindl, § 726 Rn. 1.

⁵⁹ Giers/Haas, § 726 Rn. 15; Lackmann, § 726 Rn. 7; Kindl, § 726 Rn. 1; Seibel, Zöller ZPO, § 726 Rn. 11.

yöndeki hükümlerin icrasının mümkün olduğu öngörülmektedir. Ayrıca İsviçre Borçlar Kanunu Art. 82 dayanak gösterilerek borçlunun yargılama sırasında ödemezlik def'i ileri sürmesi halinde, mahkemenin aynı anda ifaya mahkûmiyet kararı verebileceği kabul edilmektedir⁶⁰.

Edimlerin aynı anda ifasını içeren hükümlerin icrası bakımından İsviçre Medenî Usûl Kanunu Art. 342 ile özel bir düzenleme getirilmiştir. Söz konusu hüküm gereğince, şarta bağlı veya karşılıklı edimleri içeren ilâmlar, ancak icra mahkemesi tarafından şartın yerine getirildiği veya edimin usûlüne uygun olarak teklif edildiği, ifa edildiği veya güvence altına alındığı tespit edildikten sonra icra edilebilir. İcra bakımından getirilen bu düzenleme ile davayı kazanan tarafın, şartın gerçekleşip gerçekleşmediğini veya ifa edilen karşı edimin ilk derece mahkemesi önünde ikinci bir dava ile tespit ettirmek zorunda olmaması sağlanarak, ilâmın icrasının kolaylaştırılması amaçlanmaktadır⁶¹. İcra mahkemesi tarafından, edimin ifa edilip edilmediği, usûlüne uygun olarak teklif edilip edilmediği veya güvence altına alınıp alınmadığının tespit edilebilmesi için ilâmda karşı edimin açıkça gösterilmiş olması önemlidir⁶². İlâmda şart veya karşı edim yeterli açıklıkta gösterilmemişse icra takibi yapılamayacağından uyuşmazlığın olağan yargılama yoluyla çözülmesi gerekir⁶³.

sZPO Art. 342'de yer alan şartın gerçekleşip gerçekleşmediğini icra mahkemesi re'sen gözetme yetkisine sahip değildir. Burada taraflarca getirilme ilkesi geçerli olduğundan, borçlu tarafından bu

⁶⁰ Schmidt, Zug um Zug, s. 23 vd. Ayrıca bkz. Bundesgericht Schweiz, BGE 127 III 199, 04.04.2001 (www.swisslex.ch, erişim tarihi 03.01.2024).

⁶¹ Franz Kellerhals, *Schweizerische Zivilprozessordnung Berner Kommentar*, (Herausgegeben von Heinz Hausheer/Hans Peter Walter), Bern, 2012, s. 3133; Melanie Huber, *Die Vollstreckung von Urteilen nach der Schweizerischen ZPO*, 2016, Rn. 96; Reto M. Jenny, *ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar*, (Herausgegeben von Alexander Brunner/Dominik Gasser/IvoSchwander), 2. Auflage, 2016, s. 2585.

⁶² Huber, Rn. 98.

⁶³ Thomas Sutter-Somm / Benedikt Seiler, *Handkommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung*, Zürich-Basel-Genf, 2021, s. 1422.

yönde bir itiraz ileri sürülmüş olması halinde ancak bir inceleme yapılabilir⁶⁴.

İcra mahkemesi tarafından inceleme, sZPO Art. 339/2 gereğince basit yargılama usûlüne tâbidir. Bu yargılamada alacaklı, kendi üzerine düşen karşı edimi teklif ettiği, ifa ettiği ya da güvence altına aldığını ispat etmekle yükümlüdür⁶⁵. Bu ispat faaliyeti kapsamında alacaklının her türlü delile başvurabileceği kabul edilmektedir⁶⁶. Alacaklının bu kapsamda icra takibi yapabilmesi için edimini ifa etmiş olması zorunlu olmayıp ifayı teklif etmiş olması da yeterlidir⁶⁷. Zira burada takibin konusunu edimlerin aynı anda ifasını içeren bir ilâm oluşturur⁶⁸. Alacaklı tarafından edimin ifasının usûlüne uygun olarak teklif edildiği ve borçlunun da edimin ifasını kabulde temerrüde düştüğü ispatlanırsa, sZPO Art. 342’de yer alan şartların gerçekleştiği kabul edilmelidir⁶⁹. Bu durumda edimlerin aynı anda ifasını içeren ilâm icra edilebilir hale gelir⁷⁰. İcra mahkemesi tarafından yapılan bu yöndeki tespit yalnızca

⁶⁴ Sutter-Somm/Seiler, s. 1422; Kellerhals, s. 3134; Huber, Rn. 102; Dominik Gasser / Brigitte Rickli, *Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO) Kurzkommentar*, 2. nachgeführte Auflage, Zürich, 2014, s. 347. Aksi yöndeki görüşe göre ise burada bir icra şartı söz konusu olduğundan ZPO Art. 341 gereğince bu hususun re’sen gözetilmesi gerekir, dolayısıyla borçlunun bu yönde bir itiraz ileri sürmesine gerek yoktur. Bkz. Rainer Egli, *ZPO Kommentar Schweizerische Zivilprozessordnung*, OFK-Orell Füssli Kommentar, (Herausgegeben von Myriam A. Gehri/Ingrid Jent-Sorensen/Martin Sarbach), 2. überarbeitete Auflage, Zürich, 2015, s. 688.

⁶⁵ Sutter-Somm/Seiler, s. 1423; Kellerhals, s. 3134-3135; Huber, Rn. 104; Jenny, s. 2586; Gasser/Rickli, s. 347; Egli, s. 688.

⁶⁶ Kellerhals, s. 3134; Huber, Rn. 104; Jenny, s. 2587; Daniel Staehelin, *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung*, (Herausgegeben von Thomas Sutter-Somm/Franz Hasenböhler/Christoph Leuenberger), 3. Auflage, 2016, s. 2754; Sutter-Somm/Seiler, s. 1422; Egli, s. 688; Florian Bommer, *Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO)*, SHK-Stämpflis Handkommentar, (Herausgegeben von Baker/McKenzie), Bern, 2010, s. 1241-1242.

⁶⁷ Huber, Rn. 107; Staehelin, s. 2754.

⁶⁸ Huber, Rn. 107.

⁶⁹ Huber, Rn. 107.

⁷⁰ Kellerhals, s. 3135; Staehelin, s. 2753.

icra hukuku bakımından sonuç doğuracağından daha sonra genel mahkemelerde yapılacak bir yargılama ile koşulun gerçekleşip gerçekleşmediği veya edimin ilâma uygun olarak teklif edilip edilmediği hususu gündeme gelebilecektir⁷¹.

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmların yanında şarta bağlı ilâmlar da sZPO Art. 342 kapsamında icra edilebilir. Ancak bu kapsamda yalnızca geciktirici şarta bağlı hükümlerin icra takibinin konusunu oluşturabileceği kabul edilmektedir⁷². Geciktirici şarta bağlı hükümlerin icrasında da şartın gerçekleşip gerçekleşmediği Art. 342'deki açık düzenleme sebebiyle icra mahkemesi tarafından kontrol edilir.

III. Hukukumuzda Karşılıklı Edimlere İlişkin İcranın Genel Çerçevesi

A. Genel Olarak

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlar ve ilâm niteliğinde belgeler bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda doğrudan bir hüküm olmadığı gibi, mahkemece bu yönde bir karar verilmiş olması veya ilâm niteliğinde belgelerle uyumsuzluğun bu şekilde çözüme kavuşturulmuş olması halinde, bu nitelikteki ilâmlar ile ilâm niteliğinde belgelerin ne şekilde icra edileceğine dair de İcra ve İflas Kanunu'nda özel bir düzenleme yoktur. Kanunda bu hükümlerin icrasına ilişkin bir düzenlemenin bulunmaması gerek doktrinde gerekse Yargıtay kararlarında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.

Doktrinde bazı yazarlarca İcra ve İflas Kanunu'nda şarta bağlı hükümlerin icrasına ilişkin bir düzenlemenin bulunmaması, mahkemelerce bu yönde karar verilmeyeceği şeklinde yorumlanmıştır⁷³. Çalışmamız bakımından önem arz eden husus karşılıklı ve aynı anda edimlere ilişkin icra takibi olduğundan, geciktirici veya bozucu şarta bağlı hükümlerin icrasına ilişkin tartışmalara burada yer vermiyoruz.

⁷¹ Kellerhals, s. 3135; Sutter-Somm/Seiler, s. 1423.

⁷² Kellerhals, s. 3133; Jenny, s. 2585.

⁷³ Örn. Bkz. Üstündağ, Medeni Yargılama, s. 804; Tanrıver, Şarta Bağlı Hüküm, s. 47-48; Tanrıver, Usûl, s. 1147.

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmların icrasının ne şekilde yapılacağı hususunda yürürlükteki kanunda açık bir hüküm bulunmamakla birlikte Cebrî İcra Kanunu Taslağı (CİKT) ile bu hususa ilişkin bazı düzenlemeler yapılmış olup söz konusu düzenlemeler aşağıda ilgili başlıklar altında ele alınacaktır.

B. Karşılıklı Edimleri İçeren İlâmlar ve İlâm Niteliğinde Belgelerin İcra Edilebilirliği Sorunu

Kanunda karşılıklı edimleri içeren ilâmların ne şekilde icra edileceğinin açıkça öngörülmemiş olması mahkemelerce bu yönde karar verilmiş olması halinde bunların icra edilip edilemeyeceği tartışmalarına yol açmıştır. İlâm niteliğinde belgeler de ilâmların icrası hükümlerine göre icra edilecek olduğundan esasen söz konusu tartışmalar karşılıklı edimleri içeren ilâm niteliğinde belgeler bakımından da geçerli olacaktır.

Karşılıklı edimleri içeren ilâmları şarta bağlı hüküm kapsamında değerlendiren yazarlarca mahkeme tarafından bu yönde bir hüküm verilemeyeceği kabul edilmektedir⁷⁴. Zira İcra ve İflas Kanunu'nda bu hükümlerin ne şekilde icra edileceği düzenlenmemiş olduğundan mahkeme tarafından karşılıklı edimlere karar verilmesi pratik bir fayda sağlamayacaktır⁷⁵. Bu görüşe göre burada edimler birbirinin şartını oluşturduğundan taraflardan her birinin bağımsız olarak kararı icra etme imkânı da bulunmamaktadır⁷⁶. Bu sebeple mahkemenin karşılıklı ve aynı anda ifaya yönelik mahkûmiyet kararı vermesi mümkün olmadığı gibi mahkemece böyle bir karar verilmiş olması halinde bunların icrası da mevcut hükümler çerçevesinde mümkün değildir⁷⁷.

Doktrinde bu görüşün aksine mahkemece karşılıklı edimlere ilişkin karar verilebileceği ve bu kararların icrasının mümkün olduğu da kabul edilmektedir. Bu konuda bir görüşe göre⁷⁸, kendi alacağı için takip başlatan alacaklı takip talebinde bulunana kadar kendi edimini ifa

⁷⁴ Üstündağ, Medeni Yargılama, s. 804; Tanrıver, Şarta Bağlı Hüküm, s. 47-48; Tanrıver, Usûl, s. 1147.

⁷⁵ Üstündağ, Medeni Yargılama, s. 804; Tanrıver, Şarta Bağlı Hüküm, s. 47.

⁷⁶ Tanrıver, Şarta Bağlı Hüküm, s. 47-48; Tanrıver, Usûl, s. 1148.

⁷⁷ Tanrıver, Şarta Bağlı Hüküm, s. 47; Tanrıver, Usûl, s. 1147.

⁷⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 312.

etmeli veya fiilen ifasını teklif etmelidir. Diğer görüşe göre⁷⁹ davacı, kendine yüklenen borcu yerine getirmiş olduğunu İİK m. 33 kapsamında ispat etmedikçe, bu ilâma dayalı olarak karşı taraf aleyhine icra takibine başvuramaz. Bunun için icra alacaklısının, edimini ifa ettiğinin tespiti için dava açması gerekir ve mahkemenin bu yöndeki tespiti sonrasında ilk mahkeme tarafından verilen kararı icra etme hakkına sahip olur. Fakat bu hususun uygulanabilmesi için ilk mahkeme kararında edimlere karşılıklı olarak hükmederken, aynı zamanda veya birinin diğerinden önce ifa edilmesi gerektiği hüküm fıkrasında açıkça belirtmiş olmalıdır. Eğer kararda aynı anda olduğu belirtilmeksizin taraflar birbirinden bağımsız olarak karşılıklı edimlerle yüklenmişse, bu karara dayalı olarak aleyhine icra takibi başlatılan taraf, diğer tarafın edimini ifa etmediğinden bahisle icra takibine karşı koyamaz⁸⁰. Başka bir görüş gereğince taraflardan her biri, ilâmı kendi bakımından icra takibine konu edebilir⁸¹. Yine diğer bir görüşe göre⁸²,

⁷⁹ Postacıoğlu/Altay, *Medenî Usûl*, s. 766.

⁸⁰ İlhan Postacıoğlu / Sümer Altay, *İcra Hukuku Esasları*, İstanbul, 2010, (İcra), s. 782.

⁸¹ Üstündağ, Tapu Kütüğü, s. 138; Saim Üstündağ, *İcra Hukukunun Esasları*, 8. Baskı, İstanbul, 2004, (İcra), s. 360. *Postacıoğlu* da daha eski tarihli eserinde bu yönde görüş beyan etmiştir. Bkz. İlhan E. Postacıoğlu, *İcra Hukuku Esasları*, İstanbul, 1982, (İcra), s. 630. Bu görüşün aksine *Tanrıver*, karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûmiyet kararı verilmesi halinde hükmolunan edimlerin birbirinin şartını oluşturduğunu, bunların birbirinden ayrı olarak icra edilmesine imkân tanınmasının hem bu hükümlerin özüne aykırı düşeceğini hem de edimler arasındaki sıkı bağlılığın maddî hukukun elvermediği bir şekilde birbirinden ayrılması sonucunu doğuracağını ifade etmektedir. Bkz. Tanrıver, *Usûl*, s. 1037.

Bu hususta bir Yargıtay kararında da aynı hususta ikinci bir icra takibi açılmayacağı kabul edilmiştir. “*Borçlu ... A.Ş. vekili, vekil edeni aleyhine başlatılan ilamlı takibe karşı icra mahkemesine başvurusunda; takip konusu ilamın karşılıklı borç ve alacakları içerdiğini, kendilerinin, bu takipten önce alacaklı aleyhine ... 12.İcra Müdürlüğü’nün 2015/749 Esas sayılı dosyasında, ilamdaki para borçlarını depo ederek senetlerin kendilerine teslimi istemiyle takip başlattıklarını, borçlunun da bu takipte hisse senetlerini icra müdürlüğüne teslim ederek depo edilen paranın hesaplarına aktarılmasını talep ettiğini, fakat aynı ilama dayalı olarak ikinci kez başlatılan bu takibin ise mükerrer olması ve 2. takipteki bütün alacakların*

ilâmı icraya koyacak olan davacı, karşı edimi sözleşmeye uygun olarak ifa ettiğini veya ifayı teklif ettiğini icra dairesi önünde ispat ederse, ilâmı doğrudan icra ettirebilir. Ayrıca işin niteliği uygun düştüğü ölçüde, icra dairesi ifa temsilcisi sıfatıyla ifa teklifini davalıya yapabilir. Eğer davacının karşı edimini bir malın teslimi oluşturuyorsa, davacı malın teslimine ilişkin ifa teklifini ispat etmeli veya gerektiği hallerde icra dairesine veya göstereceği üçüncü bir kişiye malı tevdi etmelidir. Karşı edimin yapma borcu olduğu hallerde, davacı (alacaklı) yapma borcunun ifasını teklif ettiğini ispat etmeli ve İİK m. 30 kapsamında icra emri gönderilmesini talep etmelidir⁸³.

Kanunda karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmların icrasına ilişkin açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, Yargıtay kararları ile bu yöndeki icra takipleri bakımından, mevcut hükümler çerçevesinde, belirli çözüm yolları bulunmuştur. Bu yöndeki ilâmlar bakımından, Yargıtay kararlarında tarafların *“birlikte ifa yükümlülüğü”* altında olduğu kabul edilmektedir. Yerleşik içtihatlar gereğince,

ilk dosyada ödenmiş olması nedeniyle ... 19.İcra Müdürlüğü’nün 2015/3007 E. sayılı takibin iptalini talep etmiştir...

Takip dayanağı yabancı mahkeme ilâmı incelendiğinde; “102377,44 Euro ve ilaveten 30.03.2007 tarihi itibarı ile temel faiz oranları bazı üzerinde %5 faiz ödemesi ve ödemenin, davalıya ait hisse senedi evraklarının toplam 3000 hisse senedinin davalıya geri iadesi karşılığında yapılmasına” şeklinde hüküm kurulduğu, ilâmın bu haliyle; taraflara aynı zamanda ifa yükümlülüğü getiren karşılıklı edimleri içerdiği görülmektedir...

Yukarıda açıklanan icra dosya safahatı kapsamında, ilama konu para alacağının, ilk takip dosyasına depo edildiğini, paranın bu dosyadan tahsil edilme imkanının olduğunu ve hatta tahsil aşamasında olduğunu bildiği halde alacaklının aynı paranın tahsili için ... 19. İcra Müdürlüğü’nün 2015/3007 E. sayılı dosyası ile 09.02.2015 tarihinde yaptığı takip usule ve yasaya aykırıdır.” 12. HD, T. 2.5.2018, E. 2018/2185, K. 2018/4053 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içerse dahi, aynı ilâma dayalı olarak birden fazla takip başlatılmasının usûl ekonomisine aykırı olduğu ve ikinci takibin iptal edilmesi gerektiği yönünde bkz. 12. HD, T. 18.6.2018, E. 2018/8269, K. 2018/163 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁸² Pekmez, s. 460.

⁸³ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Pekmez, s. 460-465.

tarafllara birlikte ifa yükümlülüğü yükleyen bir ilâma dayalı olarak, alacaklı tarafından kendi edimini ifa etmeden icra takibi başlatılmışsa alacaklı, yüklenmiş olduğı edimin ifasına hazır olduğunu bildirene ve bu edimin usûlüne uygun olarak ifası sağlanana kadar takibin durdurulmasına karar verilmesi gerekir. Örneğin bu yöndeki bir Yargıtay kararında şu ifadelere yer verilmiştir⁸⁴:

“İcra takibinin dayanağı, ... Asliye Ticaret Mahkemesi’nin 2014/598 Esas 2015/25 Karar sayılı ilamında ”... 106.767,31 TL’nin dava tarihinden itibaren avans faiziyle birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine; birlikte ifa kuralı gereğince, davalı elinde bulunan ve yukarıda belirtilen satış bedelinin iadesine karar verilen 535 adet akünün davacı tarafından davalıya iadesine” karar verilmiştir. Anılan ilam edimlerin aynı zamanda ifası (birlikte ifa) yükümlülüğünü vermektedir. İlamın infazı, 535 adet akünün teslimi ile belirlenen tazminat tutarının ödenmesinin birlikte gerçekleştirilmesini gerektirir. Bu durumda takip başlatan alacaklının, ilamda belirtilen 535 adet akünün teslimine hazır olduğunu bildirene ve usulüne uygun iadesi sağlanana kadar takibin durdurulmasına karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde sonuca gidilmesi doğru değildir.”

Yargıtay’ın bu yöndeki çözümü, alacaklının ediminin bir malın teslimini oluşturduğu haller bakımından söz konusu olmaktadır. Eğer alacaklının ilâm gereğince yüklenmiş olduğı edim, para borcunun ödenmesi niteliğindeyse, Yargıtay’a göre bu durumda alacaklı ödemesi gereken tutarı ödemeye hazır olduğunu bildirip, alacaklının bu bedeli usûlüne uygun olarak depo edip ödemesi sağlanana kadar takibin durdurulmasına karar verilmesi gerekir⁸⁵.

⁸⁴ 8. HD, T. 27.11.2017, E. 2015/15187, K. 2017/15606. Aynı yönde bkz. 8. HD, T. 30.01.2017, E. 2015/1106, K. 2017/876; 8. HD, T. 30.10.2017, E. 2015/11825, K. 2017/14000 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁸⁵ 12. HD, T. 20.9.2018, E. 2018/3546, K. 2018/8436 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

Adalet Bakanlığı Mevzuat Genel Müdürlüğü bünyesindeki bilim komisyonu tarafından hazırlanan Cebri İcra Kanunu Taslağı kamuoyu görüşüne sunulmuş olup söz konusu Taslak Kanun'da karşılıklı edimlere ilişkin icra takipleri bakımından da bazı düzenlemeler yer almaktadır. Karşılıklı edimlerin ifasını içeren ilamların icrası başlıklı CİKT m. 64 hükmü şu şekildedir⁸⁶:

“Karşılıklı edimlerin ifasını içeren icra emrinin tebliği üzerine borçlu iki hafta içinde dilekçeyle icra hukuk mahkemesine başvurarak, alacaklının kendi edimini ifa etmediğini veya ifayı teklif etmediğini ileri sürmek suretiyle icranın geri bırakılmasını talep edebilir. Bu husus 57 nci maddenin dördüncü fıkrası uyarınca icra emrinde borçluya ayrıca ihtar edilir.

Alacaklı, edimini ifa veya ifayı teklif ettiğini genel hükümler çerçevesinde ispatlayamadığı ya da bu hususları yargılama sırasında yerine getirmedeği takdirde icranın geri bırakılmasına karar verilir. Alacaklı, edimini ifa veya ifayı teklif ettiğini ispat ederse, icranın geri bırakılması talebi reddedilir”.

Yine CİKT m. 57/3 hükmüne göre “Dayanak ilam karşılıklı edimlerin ifası hükmünü içeriyor ise borçlunun, icra emrinin tebliğinden itibaren iki hafta içinde dilekçeyle icra hukuk mahkemesine başvurarak, alacaklının kendi edimini ifa etmediğini veya ifayı teklif etmediğini ileri sürerek icranın geri bırakılmasını talep edebileceği hususu icra emrinde yer alır”.

CİKT m. 64'ün gerekçesinde mahkemenin şarta bağlı hüküm veremese de özellikle tüketici mahkemelerinde yaygın olarak her iki tarafa edim yükleyen hükümlerin verildiği, bu hükümlerin esasen borçlar hukuku anlamında şarta bağlı nitelikte olmadığı, söz konusu hükümlerin nasıl icra edileceğinin 2004 sayılı Kanun'da yer almamasının yargılama ve icra aşamasında büyük sorunlara ve farklı uygulamalara yer açtığı ifade edilmiştir. Yine gerekçede ilgili kanun maddesi düzenlenirken Alman ve İsviçre Federal Usûl Kanunlarından

⁸⁶ <https://mgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cebr-icra-kanunu-taslagi24072025041230> (Erişim Tarihi: 13.10.2025).

faydalanıldığı ve alacaklının kendi edimini ifa etmesi veya ifasını teklif etmesi kıstasının esas alındığı belirtilmiştir.

Gerek doktrinde ileri sürülen görüşler gerekse Yargıtay kararları çerçevesinde yapılacak değerlendirme ile karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlar ile ilâm niteliğinde belgeler bakımından, icra takibinin ne şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Yukarıda yer vermiş olduğumuz Cebrî İcra Kanunu Taslağı'nda yer alan hükümler ise ayrı bir başlık altında değerlendirilecektir.

C. İcra Takibinin Tarafları

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlar ve ilâm niteliğinde belgeler, her iki tarafa da belirli yükümlülükler yükler. Bu yüzden taraflar edimlerin ifasının sağlanabilmesi için cebrî icra yoluna başvuru hakkına sahiptir. İİK m. 38 gereğince ilâm niteliğinde belgelerin icrası da ilâmların icrası hakkındaki hükümlere tâbi olduğundan, kural olarak icra takibi hakkında yapılan açıklamalar takibin dayanağının gerek ilâm gerekse ilâm niteliğinde belge olması halinde geçerlidir. Ancak karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlar ve ilâm niteliğinde belgelerin cebrî icra yoluyla ifasının sağlanabilmesi için, hangi tarafın icra takibi yoluna başvurabileceği ilâmlar ve ilâm niteliğinde belgeler bakımından farklılık arz eder. Bu yüzden her birinin ayrı ayrı ele alınması gerekir.

İlâmlı icrada takip talebinde bulunmaya hakkı olan alacaklı, ilâm veya ilâm niteliğinde belge lehine olan, dolayısıyla ilâm veya ilâm niteliğinde belge gereğince alacaklı sıfatına sahip olan kişidir⁸⁷. Davacı tarafından bir edimin ifası için mahkemeden talepte bulunulması ve davalının ödemelik def'i ileri sürmüş olması halinde, mahkeme tarafından her iki tarafın edimini de aynı anda ifa etmesi yönünde karar

⁸⁷ Baki Kuru, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2013, (El Kitabı), s. 904; Postacıoğlu/Altay, *İcra*, s. 781; Üstündağ, *İcra*, s. 358; Hakan Pekcanitez / Oğuz Atalay / Meral Sungurtekin Özkan / Muhammet Özkes, *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, On İki Levha Yayıncılık, 12. Baskı, İstanbul, 2025, s. 322; Ramazan Arslan / Ejder Yılmaz / Sema Taşpınar Ayvaz / Emel Hanağası, *İcra ve İflâs Hukuku*, 10. Baskı, Ankara, 2024, s. 484; Talih Uyar, "İlama Aykırı Takiplerin İptali", *Ankara Barosu Dergisi*, 2014/2, s. 479.

verilir. Bu durumda söz konusu mahkeme kararının davacı tarafından icra takibine konu edilebilmesi mümkündür. Fakat aynı karara dayanarak davalının icra takibine başvurusu mümkün değildir⁸⁸. Zira davalı tarafından yalnızca ödemezlik def'i ileri sürülmüş ve bu ödemezlik def'i kapsamında mahkemece davacının talebi üzerine bir karar verilmiştir. Hukuk düzenimizde bir kimsenin ilâmlı icra yoluna başvurabilmesi için lehine verilmiş bir hüküm (ilâm) olması gerekir. Karşılıklı edimlerin yer aldığı bir hükümde, iki ayrı edim söz konusu olsa da, bu hüküm bir taraf lehine verilmiştir. Nihayetinde davacının davasının kabulüne karar verilmiştir, asıl hüküm budur; ancak bunun için kendi üzerine düşen edimi de yerine getirmesi gereklidir. Şayet davalı da kendi lehine icra edilebilir bir hüküm elde etmek istiyorsa bu durumda karşı dava açarak bu yönde bir karar verilmesini sağlamalı veya davalının açmış olduğu başka bir dava ile mevcut dava birleştirilmiş olmalıdır⁸⁹. Davalının karşı dava yoluyla mahkemeden talepte bulunmuş olması ve mahkemece bu talep doğrultusunda bir karar verilmiş olması halinde, davalı bakımından şarta bağlı bir hükümden değil, icrası kabil bir hükümden bahsedilir⁹⁰.

Alman hukukunda da mahkemece aynı anda ifa yönünde karar verilmesi halinde, bu karara karşı yalnızca davacının icra takibi talebinde bulunabileceği, davalının ise icra takibine başvurma hakkı bulunmadığı kabul edilmektedir⁹¹. Gerek hukukumuz bakımından ileri sürülen gerekse Alman hukukunda kabul edilen yalnızca davacının takip talebinde bulunabileceğine ilişkin görüş kanaatimizce de yerinde olup söz konusu ilâma dayalı olarak yalnızca davacının icra takibinin alacaklı tarafında bulunabilmesi mümkündür. Zira söz konusu ilâmın elde edildiği yargılamada, yargılama konusunu yalnızca davalının yerine getirmekle yükümlü olduğu edim oluşturur. Davacı tarafından yerine getirilmesi gereken karşı edim ise yargılamanın konusu olmayıp

⁸⁸ Çiğdem Yazıcı, *Medenî Usûl Hukukunda Karşı Dava*, İstanbul, 2021, (Karşı Dava), s. 59.

⁸⁹ Yazıcı, Karşı Dava, s. 59; Atalı/Direnisa, s. 1499.

⁹⁰ Yazıcı, Karşı Dava, s. 59.

⁹¹ Ulber, Erman BGB, § 322 Rn. 12; Kindl, § 756 Rn. 2; Seibel, Zöllner ZPO § 756 Rn. 3.

yalnızca davalı tarafça ileri sürülen bir savunma niteliğindedir. Bu yüzden davalı bakımından icra edilebilir bir ilâmdan bahsedilemez.

Ödemezlik def'i ileri sürülmesi hali dışında da mahkemelerce karşılıklı ve aynı anda ifa kararı verilebilir. Özellikle ayıplı malın iadesi ve yenisiyle değiştirilmesi veya ayıplı malın geri verilmesi ile ödenen bedelin iadesine ilişkin kararlarda taraflar, edimlerini karşılıklı ve aynı anda ifa etmekle yükümlüdür. Mahkemece bu yönde karar verilebilmesi için öncelikle ayıplı malı satın almış olan alıcının mahkemeye başvurarak talepte bulunması gerekir. Dolayısıyla ödemezlik def'i ileri sürülmesi haline benzer şekilde burada da karşı dava açmadığı sürece, esasen davalının doğrudan bir talebi söz konusu değildir. Bu sebeple yukarıdaki açıklamalarımıza paralel şekilde, bu halde de mahkemenin karşılıklı ve aynı anda ifa kararı vermesi durumunda, yalnızca davacı taraf bu ilâmı icra takibine konu edebilir. Uygulamada işin niteliği gereği çoğunlukla davacı taraf alacaklı sıfatıyla icra takibi yoluna başvurursa da Yargıtay'a konu bir kararda bunun aksine, karşılıklı ve aynı anda ifa içeren bir ilâma dayalı olarak davalının icra takibi başlattığı ve takibin davacı aleyhine yürütüldüğü görülmektedir⁹². Başka bir kararda

⁹² “Alacaklı tarafından borçlu aleyhine başlatılan ilamlı icra takibinde; borçlunun, icra mahkemesine başvurusunda; takip dayanağı ilamda bedelini ödeyerek satın aldığı makinenin satış bedelinin davalı alacaklıdan iadesine ve bu iade karşılığı makinenin davalıya teslimine karar verildiğini, davalı alacaklı aleyhine başlattıkları takipte alacaklı tarafından hiçbir ödeme yapılmadığını, alacaklı tarafın kendi üzerine düşen edimi yerine getirmeden makinenin iadesi için takip başlattığını belirterek takibin iptaline karar verilmesini talep ettiği, mahkemece, şikayetin kabulü ile ... İcra Müdürlüğü'nün 2015/10657 Esas sayılı dosyasında yapılan takibin iptaline karar verildiği görülmüştür. İcra takibinin dayanağı, ... 11.Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 29/03/2011 tarih 2007/448 Esas 2011/157 Karar sayılı ilamında ”...davacının davasının kabulü ile makine bedeli 60.000 Euro, tutkal bedeli 6.400 USD alacak tutarının temerrüt tarihi olan 09/04/2007 tarihinden itibaren 3095 Sayılı Yasanın 4/a maddesi hükmüne göre hesaplanacak faiziyle ve fiili ödeme günündeki Türk Lirası karşılığının davalıdan alınarak davacıya ödenmesine, dava konusu satın alınan ürünün davacı tarafından davalıya iadesine...” karar verilmiştir. Anılan ilam bu haliyle edimlerin aynı zamanda ifası (birlikte ifa) yükümlülüğünü vermektedir. İlâmın infazı, belirlenen tazminat tutarının ödenmesi ile ayıplı makinenin tesliminin birlikte gerçekleştirilmesini gerektirir.” 12. HD, T. 20.9.2018, E.

ise takip yapan tarafın kendisine düşen edimi yerine getirmesi gerektiği belirtilmiştir⁹³. Bu ifadeden kanaatimizce, Yargıtay'ın davalının da icra takibine başvurabileceğini kabul ettiği anlaşılmaktadır. Ancak bunun yukarıda açıkladığımız sebeplerle doğru olmadığını düşünüyoruz.

İlâm niteliğinde belgeye dayalı olarak kimin icra takibi yoluna başvurabileceği ise bu ilâm niteliğinde belgenin türüne göre tespit edilmelidir. Tüketici hakem heyeti kararları bir ilâm niteliğinde belge olmakla birlikte, taraflardan birinin hakem heyetinden talepte bulunması halinde bir inceleme ve değerlendirme yapılarak karar verilir. Bu sebeple mahkeme ilâmlarına paralel şekilde, burada da yalnızca tüketici hakem heyetinden talepte bulunan tarafın, hakem heyetinin kararı ile icra takibi başlatabileceği kabul edilmelidir. Zira burada diğer ilâm niteliğinde belgelerden farklı olarak, taraflar arasında bir anlaşmadan ziyade taraflar dışındaki bir irade tarafından karar verilmesi söz konusudur. Dolayısıyla tüketici hakem heyeti kararı her iki taraf bakımından da bir yükümlülük içerse dahi yalnızca talepte bulunan taraf bu karara dayanarak icra takibine başvurabilmelidir.

Özünde tarafların anlaşmasını barındıran sulh, arabuluculuk anlaşma belgesi ve Avukatlık Kanunu m. 35/A kapsamındaki ilâm niteliğinde belgeler bakımından ise her iki tarafın da icra takibine başvurabilmesi mümkündür⁹⁴. Zira bu hallerde kural olarak bir tarafın

2018/3546, K. 2018/8436 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Aynı yönde bkz. 8. HD, T. 20.10.2014, E. 2014/9355, K. 2014/18650 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁹³ "İcra takibinin dayanağı olan Bakırköy 17. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 04.12.2013 tarih 2013/1 Esas 2013/102 Karar sayılı ilamda "davalı tarafça davacı tarafa satılan 685.801,80 TL'lik 16/1 ve 24/1 tipi ipliklerin davalı tarafa iadesi ile davacı tarafça ödenen 496.147,94 TL 'nin ihtarnamenin tebliği tarihi olan 04.07.2011 tarihinden itibaren işleyecek avans faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacı tarafa verilmesine" karar verildiği görülmektedir. Anılan ilamda taraflara, eş zamanlı edim yüklenmiş olup, bu tür ilamların infazında, takip yapan tarafın kendisine düşen edimi yerine getirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde takibe devam olunamaz." 8. HD, T. 25.5.2015, E. 2014/11451, K. 2015/11603 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁹⁴ Sulh sözleşmesinde sözleşmenin her iki tarafının da kendi lehine olan edimlerin icrasını ayrı ayrı talep edebileceği yönünde bkz. Ağah Kürşat

talebi üzerine karar verilmesi değil tarafların iradesi doğrultusunda icra edilebilir nitelikte bir anlaşmaya varılması söz konusudur. Bu tür durumlarda, ilâmlardan farklı olarak bir tarafın diğerine karşı yargı organlarından bir hukukî koruma talep etmesi değil, iki tarafın müzakeresi ya da birlikte başvurusu yahut birinin talebine diğerinin de katılması sonucu ortaya çıkan karşılıklı edimler mevcuttur. Bu sebeple her iki tarafın da bu anlaşmaya dayalı olarak icra takibine başvurmakta hukukî yararı bulunur. Yukarıda açıklamış olduğumuz üzere ilâmlar bakımından yalnızca davacının icra takibine başvurabileceğinin kabul edilmesi ise taraflar arasındaki anlaşmadan ziyade taraflardan birinin talebi üzerine üst bir merci tarafından uyuşmazlık hakkında karar verilmesi söz konusu olduğundan niteliğine daha uygundur. Bu sebeple ilâmlar ve ilâm niteliğinde belgeler bakımından (tüketici hakem heyeti kararları ayırık olmak üzere) takip talebinde bulunabilecek olanlar farklılık arz etmektedir.

Kanaatimizce HUAK⁹⁵ m. 18/2 hükmü de bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Zira söz konusu hükümde “*Taraflar arabuluculuk faaliyeti sonunda bir anlaşmaya varırlarsa, bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilirler*” ifadesine yer verilmiştir. Kanun tarafından anlaşmanın her iki tarafına da icra edilebilirlik şerhi verilmesi için talepte bulunma hakkı tanınmıştır. Ancak anlaşma belgesi doğrultusunda tarafların bu yönde talepte bulunabilmesi için hukukî yararı bulunmalı, yani icra edilebilirlik şerhi talep eden tarafın hukukî durumu bu şerhin verilmesi ile değişecek veya

Karauz, *Sulh Sözleşmesi*, Adalet, Ankara, 2014, s. 100. Yine Avukatlık Kanunu 35/A kapsamındaki uzlaşma tutanakları bakımından taraflardan her birinin uzlaşmadan doğan karşılıklı edimlerin ifasını sağlamak amacıyla birbirinden bağımsız olarak tutanağın kendi lehine olan kısmının icrasını isteyebileceği yönünde bkz. Ömer Ulukapı, “Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 4667 Sayılı Kanunla Getirilen “İlam Niteliğinde Belge” Üzerine İnceleme”, *Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan*, İstanbul, 2003, s. 459.

⁹⁵ 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (RG, 22.06.2012, S. 28331).

iyileşecek olmalıdır⁹⁶. İcra edilebilirlik şerhi talep edilmesinin amacı söz konusu anlaşma belgesine dayalı olarak icra takibi yoluna başvurmak olduğundan, bu yönde talepte bulunma hakkı bulunan tarafın, karşı taraf bir edim yükümlülüğü ile yüklenmişse, icra takibine başvurma hakkının da bulunduğu kabul edilmelidir.

D. Başvurulacak Takip Yolu

Elinde karşılıklı ve aynı anda edimlerin ifasını içeren bir ilâm bulunan alacaklı, sahip olduğu bu ilâma dayalı olarak ilâmlı icra yoluna başvuru hakkına sahip midir yoksa ilâmsız icra yoluna mı başvurması gerekir sorusuna da cevap verilmelidir. Eğer icra takibi başlatacak olan alacaklının elinde bir mahkeme kararı bulunuyorsa kural olarak alacaklı ilâmlı icra yoluna başvurmak zorundadır. Zira bu husustaki Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'nda açıkça ilâmların genel haciz yolu ile ilâmsız takibe konu edilemeyeceği kararlaştırılmıştır⁹⁷. Bu İçtihadı Birleştirme Kararı hakkında yapılan tartışmalar konumuz dışında kaldığından bunun üzerinde durmadan, karar doğrultusunda açıklama yapmaya çalışacağız.

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlar bakımından tartışılması gereken husus, bu ilâmların ilâmlı icra takibine konu edilebilecek nitelikte olup olmadığıdır. Doktrinde bazı yazarlarca mahkemelerce tarafların edimlerini karşılıklı ve aynı anda ifa etmesine yönelik olarak karar verilemeyeceği, bu yönde bir karar verilmesi

⁹⁶ Büşra Kazmaz Tepe, "Arabuluculuk Anlaşma Belgesine İlişkin İcra Edilebilirlik Şerhi Taleplerinde Yargılama Usûlü", *Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 2018, s. 133. Esasen bu husus talepte bulunan tarafın maddî anlamda ilgili sıfatının bulunması ile ilgilidir. Zira HUAK m. 18/3 gereğince icra edilebilirlik şerhi verilmesine ilişkin iş, çekişmesiz yargı işi niteliğindedir. Çekişmesiz yargı işlerinde de taraf kavramından ziyade ilgili kavramı önem arz etmekte olduğundan, kural olarak hukukî durumu bu yargılamadan etkilenecek olan maddî anlamda ilgililer mahkemeden talepte bulunma hakkına sahiptir. Bu hususta ayrıntılı açıklamalar için bkz. Zeynep Sümeysa Deveci, *Çekişmesiz Yargıda İlgili Kavramı ve Hukukî Durumu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2025.

⁹⁷ İBBGK, T. 17.03.2017, E. 2014/1, K. 2017/2 (21.07.2017 tarih ve 30310 sayılı Resmî Gazete).

durumunda bunların icrasının mümkün olmadığı ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin kabulü halinde, davacı alacaklının elinde bir mahkeme ilâmı olsa dahi bunun ilâmlı icraya konu edilmesi mümkün olmayacaktır. Bu durumda alacaklının başvuracağı takip yolu ilâmsız icra takibi olacak, borçlunun ödeme emrine itiraz etmesi halinde de alacaklı tarafından kural olarak itirazın iptali veya itirazın kaldırılması yoluna başvurulacaktır. Bu aşamada ise alacaklının elindeki mahkeme kararı ile itirazın kaldırılması yoluna başvurup başvuramayacağı ve bu kararın İİK m. 68 anlamında bir belge olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışması ortaya çıkacaktır.

Kanaatimizce elinde karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren bir mahkeme veya hakem kararı bulunan alacaklı, ilâmlı icra takibi yoluna başvurma hakkına sahiptir. Yukarıda da açıklandığı üzere İcra ve İflâs Kanunu'nda doğrudan bu hükümlerin icrasına ilişkin bir düzenlemenin bulunmaması eksiklik olarak kabul edilebilir ancak bu eksiklik alacaklının ilâmlı icra yoluna başvurmasını tamamen engelleyecek şekilde yorumlanmamalıdır. Mevcut kanun hükümleri çerçevesinde bu ilâmların icrasına ilişkin çözüm yolu bulunabilmesi mümkündür. Nitekim Yargıtay kararlarında belirli ölçüde bu nitelikteki hükümlerin icrası bakımından çözümlerin bulunduğu görülmektedir. Elinde mahkeme kararı bulunan alacaklının ilâmsız icra yoluna başvurması gerektiğini savunmak da kanaatimizce doğru değildir. Zira mevcut İçtihadı Birleştirme Kararı karşısında alacaklının elindeki ilâm ile ilâmsız icra takibine başvuru hakkı yoktur. Dolayısıyla mahkeme kararı karşılıklı ve aynı anda edimleri içeriyorsa söz konusu kararın ilâmlı icra takibine konu edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

Bu tür ilâmların hiçbir şekilde icrasını kabul etmemek, bunların icrası için bir çözüm üretmemek demek, hukuk düzeni içinde yok hüküm niteliğinde olmayan, geçerli bir hükmün hukukî sonuç ve etki doğurmaması demektir. Bu ise, bir yönüyle geçerli hükmü fiilen etkisiz hüküm haline getirmektir. Bu durum devletin hükümlerlik hakkının bir parçası olan mahkeme kararını etkisiz ve sonuçsuz bırakmak anlamına gelmesi yanında, aynı zamanda kişinin hak arama özgürlüğünü de dayanaksız şekilde sınırlandırmak olacaktır. Çünkü, hak arama özgürlüğü sadece bir dava açılması ve hüküm verilmesini sağlamak

demek değildir; aynı zamanda bu hükmün uygulanması, icra edilmesi ve hak sahibinin hakkına kavuşmasını sağlamak demektir. Bu etkin hukukî korumanın da bir gereğidir⁹⁸.

Hukuk düzeni içinde geçerli bir şekilde verilmiş, hatta çoğunlukla da gerekli kanun yollarından geçmiş bir hükmü, yine hukuk düzeninin açıkça yasaklamadığı gerekçelerle uygulanamaz hale getirmek, geçerli bir hükmü “etkisiz hüküm” haline getirmek demektir. Oysa bir hükmün ne zaman etkisiz hüküm sayılacağı halleri belirlidir⁹⁹. Karşılıklı edimleri içeren hükümler bunlardan biri değildir. Açıkça taraflara yüklenen hak ve borçların belirli olduğu bir hüküm (ilâm) geçersiz, sakat ve etkisiz kılınamaz. Açıkça geçerli olan, tarafların hak ve yükümlülüklerinin belirli olduğu bir hüküm, sadece karşılıklı edimler içeriyor diye etkisiz hale getirilemez. Dolayısıyla bu tür hükümlerin uygulanması mümkündür; ancak nasıl uygulanacağını belirlemek gerekir. Bu tür hükümleri hukuk düzeni içinde geçerli sayıp aynı hukuk düzeni içinde icra edilemez hale getirmek, aynı zamanda kendi içinde bir çelişkiyi barındırmaktadır. Sonuç olarak karşılıklı edimleri içeren bir hüküm verilebiliyorsa, geçerliyse, aynı zamanda icra da edilebilir.

Karşılıklı ve aynı anda edimler taraflarca ilâm niteliğinde belgeler ile de kararlaştırılmış olabilir. Bu durumda yine öncelikle İctihadı Birleştirme Kararı çerçevesinde bir değerlendirme yapılmalıdır. Kararda açıkça ilâmın ilâmsız icra takibinin konusu olamayacağı belirtilmiş olmasına rağmen, ilâm niteliğinde belgeler bakımından bir inceleme ve değerlendirme yapılmamıştır. Bu yüzden ilâm niteliğinde belgelerin ilâmsız icraya konu edilip edilemeyeceği tartışılmıştır.

⁹⁸ Muhammet Özkes, *İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz*, Seçkin, Ankara, 1999, s. 32; Muhammet Özkes / Evrim Erişir, “Konusu Para Alacağı Olan Geçici Hukukî Korumaların Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi”, *MİHDER*, 2006/3, Sayı 5, s. 1235-1236; Etkin hukukî koruma hakkında ayrıntılı incelemeler için bkz. Mine Akkan, “Medenî Usûl Hukukunda Etkin Hukukî Koruma”, *MİHDER*, Cilt 3, Sayı 6, 2007/1, s. 29 vd.

⁹⁹ Etkisiz hükümler hakkında bkz. Muhammet Özkes, “Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt 26, Sayı. 4, 2000, s. 661-699; Atalı/Direnisa, s. 3449 vd.

Doktrinde bizim de katıldığımız görüş gereğince¹⁰⁰, söz konusu İctihadı Birleştirme Kararı hak arama özgürlüğünü kısıtladığından dar yorumlanmalı ve bu karar ilâm niteliğinde belgelerin ilâmsız icraya konu olmasını engellememelidir. Dolayısıyla ilâm niteliğinde belgenin karşılıklı ve aynı anda edimleri içermesi halinde alacaklı, ilâmsız icra takibine başvurabilir. Şüphesiz burada yalnızca takipte borçlu olarak gözüken tarafın borcunun bir para borcu olması halinde ilâmsız icra yoluna başvuru imkânı mevcuttur. Zira İİK m. 42 gereğince para ve teminat borçları dışındaki borçlarda ilâmsız icra yoluna başvurulamaz. Edimlerin karşılıklı ifasını içeren ilâm niteliğinde belgenin ilâmlı icraya konu edilip edilemeyeceği ise tartışmalıdır. Doktrinde bazı yazarlarca şarta bağlı edimler içeren ilâm niteliğinde belgelerin İİK m. 38 anlamında kabul edilemeyeceği ve ilâmlı icranın konusunu oluşturmasının mümkün olmadığı ileri sürülmüştür¹⁰¹. Aksi yönde görüşü savunan yazarlara göre ise ilâm niteliğinde belgenin bir şart içermesi tek başına icrasını engelleyecek nitelikte değildir. Bu yüzden İİK m. 38 gereğince ilâmlı icra takibine konu edilebilirler¹⁰².

¹⁰⁰ Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 308, dn. 42. Aynı yönde bkz. Murat Atalı / İbrahim Ermenek / Ersin Erdoğan, *İcra ve İflâs Hukuku*, 8. Baskı, Ankara, 2024, s. 434.

¹⁰¹ Sulh sözleşmeleri bakımından bkz. Kuru, Cilt III, s. 2690; Kuru, El Kitabı, s. 895; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, *İcra*, s. 480, dn. 5; Atalı/Direnisa, s. 3420-3421. *Kuru'ya* göre şarta bağlı sulh sözleşmesi kural olarak ilâmlı icraya konu edilemez ancak şarta bağlı sulh sözleşmesinde belli bir paranın belirli tarihte ödeneceği yazılı ise sulh sözleşmesi bu konuda ilâm niteliğindedir ve ilâmlı icraya konu edilebilir. Bkz. Kuru, Cilt IV, s. 3793. Şarta bağlı arabuluculuk sözleşmelerine icra edilebilirlik şerhi verilmemesi gerektiği yönünde bkz. Atalay, s. 286; Melis Taşpolat Tuğsavul, "Arabuluculuk Faaliyeti Sonunda Varılan Anlaşmanın Hukuki Niteliği", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1, 2019, (Hukuki Nitelik), s. 358; Emre Kıyak, "Arabuluculuk Sonucunda Ulaşılan Anlaşma Belgesinin Hukuki Niteliği", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 6, Sayı 21, 2015, s. 532. AvK. m. 35A yönünden bkz. Sungurtekin Özkan, s. 361-362; Atalı/Direnisa, s. 3421; Bulur, s. 225.

¹⁰² Ergun Önen, *Medenî Yargılama Hukukunda Sulh*, Ankara, 1972, s. 159; Süha Tanrıver, *İlâmlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*, Ankara, 1996,

Kanaatimizce de ilâm niteliğinde belge her iki taraf bakımından karşılıklı ve aynı anda edim yükümlülüğü içeriyorsa, tek başına bu husus ilâm niteliğinde belgenin ilâmlı icraya konu edilmesini engelleyecek nitelikte değildir. Doktrinde her ne kadar şart kapsamında değerlendirilse de bu yönde bir edim yükümlülüğü esasen cibrî icrayı engelleyecek bir şart niteliğinde kabul edilmemelidir. Örneğin ilâm niteliğinde belgeler arasında yer alan arabuluculuk anlaşma belgesinin ilâmlı icraya konu edilebilmesi için kural olarak icra edilebilirlik şerhi verilmesi gerekmektedir. HUAK m. 18/3'te anlaşmanın içeriğinin arabuluculuğa ve cibrî icraya elverişli olması halinde şerh verilebileceği düzenlenmiş bunun dışında herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Dolayısıyla tarafların edimlerini karşılıklı ve aynı anda ifa etmeleri yönünde anlaşmış olması halinde bu husus tek başına cibrî icraya elverişli olmadığı şeklinde yorumlanmamalı ve anlaşma belgesine icra edilebilirlik şerhi verilerek ilâmlı icraya konu edilmesi mümkün hale getirilmelidir. Yine Avukatlık Kanunu m. 35/A kapsamındaki anlaşmalar icra edilebilirlik şerhi gerekmeksizin doğrudan icra edilebilir nitelikte olduğundan, anlaşmanın edimlerin karşılıklı ve aynı anda ifasını içermesi halinde de doğrudan ilâmlı icranın konusunu oluşturmaya mümkündür. Yargıtay'ın ilâmlar bakımından bu yöndeki

(İlâmlı İcra), s. 101; İbrahim Özbay, "Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Tutanağının İlâm Niteliği", *Atatürk Üniversitesi Erzurum Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 3-4, 2004, s. 413-414; Gökçe Arıkan, "Üçüncü Kişi Lehine Arabuluculuk Sözleşmesi ile Şarta Bağlı Arabuluculuk Sözleşmesinin İcra Edilebilirliği", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 2, 2021, s. 146 vd; Şamil Demir, *Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi*, 2. Baskı, Ankara, 2014, s. 199-200. Atalı/Ermenek/Erdoğan'a göre bozucu şarta bağlı sulh söz konusu ise bu sulh derhal hüküm ve sonuçlarını doğurur ve İİK m. 38 gereğince icra edilebilir. Zira burada icra aşamasında şartın gerçekleşip gerçekleşmediği önemli değildir. Ancak bozucu şart gerçekleşir ve verilenlerin iadesi söz konusu olursa, icra dairesi bozucu şartın gerçekleşip gerçekleşmediğini araştıramaz. Bu yüzden verilenlerin iadesi durumunda bozucu şarta bağlı sulh İİK m. 38 anlamında ilâm niteliğinde belge olarak nitelendirilemez. Aynı gerekçe ile geciktirici şarta bağlı sulh sözleşmesi de ilâm niteliğinde belge olarak kabul edilemeyecektir. Bu hususta bkz. Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 444-445.

icra takiplerine ilişkin bir çözüm yolu getirdiği gözetildiğinde, ilâm niteliğinde belgeler de ilâmların icrası hükümlerine göre icra edileceğinden, aynı çözüm yolu burada da geçerli olmalıdır.

Şayet buna engel olunursa, yani bu tür belgelerin icrasına engel olunursa o zaman sulh, arabuluculuk, uzlaşma belgelerinin icrası çoğu kez mümkün olmayacaktır. Çünkü, bu tür belgeler genellikle karşılıklı hak ve edimler ihtiva ettiğinden ve yine çoğu kez de bu amaçla yapıldığından, yine hukuk düzeni de buna imkân tanıdığından bunların icrasını kabul etmemek aslında bu belgeleri işlevsiz ve gereksiz kılmak demektir.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere, karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâm niteliğinde belgeler, belirli ölçüde ilâmsız icranın da konusunu oluşturabilmekle birlikte, çalışmamızda özellikle hem ilâmlar hem de ilâm niteliğinde belgelerin ilâmlı icra takibine konu edilmesi bakımından inceleme ve değerlendirmeler yapılacaktır.

IV. Takip Talebi

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlar ile ilâm niteliğinde belgelerin ilâmların icrası hükümlerine göre takip edilebileceğini tespit ettikten sonra hangi hükümler çerçevesinde icra takibinin başlatılacağı ve yürütüleceği, bu ilâm veya ilâm niteliğinde belge ile yükümlülük altına giren borçlunun borcunun niteliğine göre tespit edilmelidir. Zira İcra ve İflas Kanunu gereğince, ilâmlı icra takibinin konusunun para veya teminat verilmesine, taşınır teslimine, taşınmazların tahliyesi ile teslimine veya bir işin yapılmasına veya yapılmamasına ilişkin olması, farklı hükümlere tâbi kılınmıştır.

İlâm veya ilâm niteliğinde belge gereğince, borçlu para borcunun ifası ile yükümlü ise borçlu aleyhine ilâmlı icra takibi başlatmak isteyen alacaklı, kanunda karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlı icraya ilişkin özel bir hüküm bulunmadığından, İİK m. 32 hükmü kapsamında icra müdürlüğünden talepte bulunmalıdır. Bu husus özellikle

alacaklının bir malın iadesi karşılığında borçlunun ödenen paranın iadesi ile yükümlü kılınması halinde karşımıza çıkar¹⁰³.

İcra müdürlüğüne sunulacak olan takip talebi ile takibin dayanağı olan ilâm veya ilâm niteliğinde belgenin de bir örneğinin eklenmelidir. Söz konusu takip dayanağı belge ile esasen alacaklının da ifa etmesi gereken bir yükümlülük mevcuttur ve hem alacaklı hem de borçlu bu edimi eş zamanlı olarak ifa etmelidir. Bu sebeple yerleşik yargı kararlarında, alacaklının karşı tarafın ediminin ifasını sağlamak için icra takibine başvurabileceği, ancak alacaklının kendi üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmeden icra takibine devam edemeyeceği kabul edilmektedir. Bu yüzden kanaatimizce alacaklının takip talebinde bulunurken aynı zamanda kendi ediminin ifasını da teklif etmesi uygun, hatta bunun gerekli olduğu da söylenebilir¹⁰⁴. Fakat takip talebinde bulunulması aşamasında alacaklı tarafından edimin doğrudan borçluya ifa edilmesi veya icra dairesinin göstereceği bir yere tevdi etmesi aranmamalıdır¹⁰⁵. Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi kararlarında alacaklının edimini ifa etmeden takibin devamına karar verilemeyeceğine yönelik görüş, icra emrinin de borçluya gönderilmeyeceği şeklinde anlaşılmaktadır. Nitekim İzmir Bölge Adliye Mahkemesi bu yönde bir kararında açıkça şu ifadelere yer verilmiştir¹⁰⁶:

“Anılan hüküm tarafların edimlerini birlikte ifa yükümlülüğü vermektedir. Bu durumda para alacaklısı ayıplı aracın teslimini

¹⁰³ Örn. bkz. “İcra takibinin dayanağı ilamda, ”... aracın masrafları da ait olmak üzere davalılara iadesine, alış bedeli olup ödenen 75.000 TL’nin ayıplı aracın davalılara teslim tarihinden itibaren işleyecek avans faizi ile birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen alınıp davacıya verilmesine...” karar verilmiştir. Anılan ilamda birlikte ifaya hükmedilmiş olup, Mahkeme’nin de kabulünde olduğu üzere, ilamdaki iade kavramından aracın hukuken teslim edilmesi anlaşılmalıdır”. 8. HD, T. 20.3.2017, E. 2015/2962, K. 2017/3874 (Legalbank).

¹⁰⁴ Benzer yönde bkz. Atalı/Direnisa, s. 1500-1501.

¹⁰⁵ Alacaklının edimini teklif etmesinin yeterli olduğu, hiçbir koşulda önceden ifada bulunma yükümlülüğünün olmadığı yönünde bkz. Schmidt, Zug um Zug, s. 38.

¹⁰⁶ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 12. HD, T. 26.1.2018, E. 2017/2803, K. 2018/216 (Legalbank).

gerçekleştireceğini ve ödemesi gereken değer kaybı bedelini ödemeye hazır olduğunu bildirerek icra takibini başlatabilir ise de takibe devam edilebilmesi için bu aracın teslimini sağlaması ve değer kaybı bedelini ödemesi gerekir. Ancak somut olayda davalı alacaklı tarafın takip talebinde bu yönde bir açıklama bulunmadığı gibi ilama uygun biçimde düzenlenmesi gereken icra emrinde de bu yönde bir ibare bulunmamaktadır.”

Kanaatimizce alacaklının takip talebinde bulunurken kendi edimini de ifa etmesinin aranması yerinde değildir. Zira takip talebi aşamasında henüz borçlunun borcunu ifa edip etmeyeceği belli değildir ve alacaklının yüklendiği edimin tevdi masraflı olabilir. Bu durumda sırf takip talebinde bulunabilmek için alacaklının tahsili henüz belli olmayan bir alacak için yüksek masraf altına girmesinin aranması, tarafların menfaat dengesi bakımından alacaklı aleyhine orantısızlık oluşturur¹⁰⁷.

Eğer icra takibine başlamadan önce alacaklı tarafından borçluya edimin ifası teklif edilmiş ancak alacaklı bu alacağı kabulde temerrüde düşmüşse, bu halde takip talebinde bulunurken alacaklının yeniden edimin ifasını teklif etmesi aranmamalı ve doğrudan talep

¹⁰⁷ Başka bir Yargıtay kararında ise alacaklının edimini doğrudan ifası aranmamış ve ifaya hazır olduğunu bildirmesi yeterli görülmüştür. Bkz. “Somut olayda, ilamda para alacağının tahsili ile ipliklerin iadesi birlikte ifa kuralına bağlıdır. Alacaklının, para alacağının tahsiline ilişkin takip başlatılabilmesi için kendisinde bulunan iplikleri iadeye hazır olduğunun belirlenmesine bağlıdır. Bu belirlemeyi sağlamak için yapılan 23.01.2014 tarihli İcra Müdürlüğü işlemi yerinde olup, Mahkemece şikayetin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile kabulüne dair hüküm kurulması isabetsizdir.” 8. HD, T. 25.5.2015, E. 2014/11451, K. 2015/11603 (Legalbank).

Yine teslimin yapılacağının bildirilmesinin yeterli olduğu yönünde bkz. “Anılan ilam bu haliyle edimlerin aynı zamanda ifası (birlikte ifa) yükümlülüğünü vermektedir. İlamın infazı, ayıplı cihazın teslimi ile ayıpsız aynı nitelikte yenisi ile değiştirilmesinin birlikte gerçekleştirilmesini gerektirir. Bu durumda takip başlatan alacaklının ayıplı cihazın teslimine hazır olduğunu veya teslim adresi bildirilmesi halinde cihazın adrese teslim edileceği hususunda bir ihbar veya bir bildirim yapmadan takibe devam etmesine olanak bulunmamaktadır.” 8. HD, T. 4.4.2016, E. 2014/24687, K. 2016/5939 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

doğrultusunda borçluya icra emri gönderilmelidir. Nitekim gerek Alman hukuku gerekse İsviçre hukuku düzenlemelerinde, alacaklının icra takibine devam edebilmesi için edimin ifasını teklif etmesi veya karşı tarafın kabulde temerrüde düştüğünü ispat etmesi yeterli kabul edilmektedir. Hukukumuzda bu yönde açık bir düzenleme olmamakla birlikte, açıklamış olduğumuz sakıncalar da dikkate alınarak, karşılaştırmalı hukukla benzer şekilde edimin ifasının ilâma uygun şekilde teklif edilmesi, borçluya icra emri gönderilmesi için yeterli kabul edilmelidir. Nitekim uygulamada¹⁰⁸ alacaklının takip talebi üzerine borçluya icra emri gönderildiği ve icra emrinin gönderilmesinden sonraki aşamada edimlerin karşılıklı ve aynı anda ifasına ilişkin işlemlerin yapıldığı görülmektedir.

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâm veya ilâm niteliğinde belgede, icra takibi yapan alacaklının alacağı, bir taşınırın teslimini de oluşturuyor olabilir. Bu hal genellikle alacaklının ayıplı malı iade etmesi karşılığında borçlunun ayıpsız mislini teslim etmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁹. Bu durumda alacaklının İİK m. 24 kapsamında taşınır teslimine ilişkin ilâmlı icra yoluna başvurması gerekir. Yukarıdaki açıklamalarımıza paralel olarak, bu halde de alacaklı takip talebinde bulunurken kendi ediminin ifasını teklif etmeli, ayıplı aracı doğrudan borçluya veya icra dairesinin göstereceği bir yere tevdi etmesi aranmamalıdır. İlâm veya ilâm niteliğinde belge gereğince alacaklının yüklendiği borç, bir miktar paranın ödenmesi ile taşınırın iadesi de olabilir¹¹⁰. Bu durumda genellikle alacaklı tarafından para borcu, takip

¹⁰⁸ Tarafımızca İzmir/Karşıyaka İcra Müdürlüklerinde yapılan araştırma ve incelemeler neticesinde bu sonuca ulaşılmıştır.

¹⁰⁹ “Somut olayda, dayanak ilamda ”... dava konusu aracın (2011 model C5 SX HDI 4P) davalı tarafa iadesine ve davalı tarafça aynı model ayıpsız misli ile değiştirilmesine ...” karar verilmiştir. Anılan hüküm tarafların edimlerini birlikte ifa yükümlülüğü vermektedir. Bu durumda para alacaklısı ayıplı aracın teslimini gerçekleştireceğini bildirerek icra takibini başlatabilir ise de takibe devam edilebilmesi için bu aracın da teslimini sağlaması gerekir”. 8. HD, T. 14.11.2016, E. 2017/27197, K. 2016/15483 (Legalbank).

¹¹⁰ “İcra takibinin dayanağı ... Tüketici Mahkemesi’nin 23.10.2012 tarih 2009/231 Esas 2012/ 470 Karar sayılı dayanak ilamda ”.. davanın kısmen kabulüne, 11/01/2008 tarih, 0081293 nolu fatura ile 160.000,00 TL’ne alınan1 plakalı araç ile

talebi ile birlikte icra dosyasına depo edilmektedir¹¹¹. Para borcunun icra dosyasına depo edilmesi alacaklı tarafından ekstra masraf oluşturacak nitelikte olmadığından, kanaatimizce takip talebi ile birlikte icra dairesi hesaplarında tutulmasında bir sakınca yoktur.

Takip talebinde bulunan alacaklı, üzerine düşen edim yükümlülüğünü takipten önce yerine getirmiş, daha sonra icra takibi ile birlikte borçlunun borcunu ifa etmesini talep ediyorsa, bu durumda takip talebinde bulunurken edimini ifa ettiğini ispat eden belgeleri de eklemelidir. Yargıtay, alacaklının edimini ifa ettiğini ancak İİK m. 33 anlamında belgelerle ispat edebileceğini kabul etmektedir¹¹². Kanaatimizce de icra memurunun sınırlı bir inceleme yapma yetkisi bulunduğundan, edimin ifasının ispatının belirli belgelerle sınırlandırılmış olması yerindedir. Fakat uygulamada söz konusu belgelerle ispat hususuna dikkat edilmemekte ve alacaklı tarafından teslimine ilişkin adi yazılı bir belge sunulması veya borçlu tarafından icra dairesine gelinerek alacaklının edimini ifa ettiğini beyan etmesi yeterli kabul edilmektedir.

Takip talebinde bulunan alacaklının edimini ifa etmesi imkânsız hale gelmiş ancak buna rağmen karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâm veya ilâm niteliğinde belge kapsamında icra müdürlüğünden talepte bulunmuşsa, bu halde ne yapılması gerektiği yargı kararlarında

15.000,00 TL'nin davalılara verilerek, aracın ayıpsız misliyle değiştirilmesine .." karar verilmiştir." 8. HD, T. 9.10.2017, E. 2015/10048, K. 2017/12452 (Legalbank).

¹¹¹ Bu yöndeki karar için bkz. 12. HD, T. 2.5.2018, E. 2018/2185, K. 2018/4053 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Takip talebinde bulunan alacaklının bu taleple birlikte kendi ediminin ifasını da icra dairesine depo ettirebileceği yönünde bkz. Atalı/Direnisa, s. 1501.

¹¹² *"Takip konusu olan ilâm, karşılıklı edimleri içermekte olup, alacaklının takibe devam edebilmesi için kendi edimini yerine getirmesi gerekir. Alacaklı tarafından, edimin yerine getirildiğine dair İİK'nun 33. maddesi anlamında bir belge sunulmadığı gibi, ilama konu aracın iadesi yönünde icra müdürlüğüne yapılmış bir başvuru da bulunmamaktadır."* 12. HD, T. 21.4.2022, E. 2021/12358, K. 2022/5006 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Aynı yönde bkz. 8. HD, T. 13.12.2017, E. 2015/15376, K. 2017/16788 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

tartışmalıdır. Bölge Adliye Mahkemesi tarafından verilen kararlara göre, bu durumda söz konusu ilâma dayalı olarak ilâmlı icra takibi yapılabilmesi mümkün değildir¹¹³. Eğer takip talebi ile birlikte ilâmda yer alan yargılama giderleri de takibe konulmuşsa takibe yalnızca yargılama giderleri bakımından devam edilmelidir¹¹⁴. Yargıtay kararlarına göre ise alacaklının yüklendiği edimin parasal karşılığı icra müdürlüğünce bilirkişi marifetiyle tespit edilmeli ve bu doğrultuda takibe devam edilmelidir¹¹⁵.

V. İcra Emri

Alacaklı tarafından sunulan takip talebini ve dayanak belgeyi (ilâm veya ilâm niteliğinde belge) alan icra memuru, icra emri

¹¹³ “Takibe dayanak hükmün taraflara edimlerini birlikte ifa yükümlülüğü verdiği açıktır. Zira hükümde açıkça davacıya ait aracın davalılara iade edilerek 0 Km aynı nitelikte yenisi ile değiştirilmesine karar verilmiştir. Bu durumda para alacaklısı ayıplı aracın teslimini gerçekleştireceğini bildirerek icra takibini başlatabilir ise de takibe devam edilebilmesi için bu aracın da teslimini sağlaması gerekir. Oysa somut olayda iadesine karar verilen ayıplı araç para alacaklısı davalı tarafından satıldığından iadenin imkansız hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu durumda dayanak ilamın ilamla icra yoluyla infazı dahi olanaksız hale gelmiştir. (benzer mahiyette Yargıtay 8 HD’ nin 20/06/2016 tarih ve 2016/8334-10841 EK sayılı kararı) O halde artık bu aşamada icra müdürlüğünce para alacaklısının iade borcunun bedele dönüştüğünden bahisle karar alarak takibe devam etmesine yasal imkan bulunmamaktadır.” İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 12. HD, T. 3.11.2017, E. 2017/1792, K. 2017/2454 (Legalbank).

¹¹⁴ Adana Bölge Adliye Mahkemesi 10. HD, T. 8.6.2021, E. 2020/147, K. 2021/1401 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹¹⁵ “Somut olayda, dayanak ilamda “.. dava konusu aracın davalı tarafa iadesine ve davalı tarafça aynı model ayıpsız misli ile değiştirilmesine ..” karar verilmiştir. Anılan hüküm tarafların edimlerini birlikte ifa yükümlülüğü vermektedir. Bu durumda para alacaklısı ayıplı aracın teslimini gerçekleştireceğini bildirerek icra takibini başlatabilir isede takibe devam edilebilmesi için bu aracın da teslimini sağlaması gerekir. Teslimi gereken ayıpsız aracın para borçlusu elinde bulunmadığının bildirilmesi halinde, şayet ayıplının teslimi sağlanmış ise bu bildirim tarihi haciz tarihi olarak kabul edilerek ayıpsız aracın bu tarihe göre değeri belirlenmelidir.” 8. HD, T. 26.4.2016, E. 2016/5373, K. 2016/7660 (Legalbank). Aynı yönde bkz. 8. HD, T. 9.10.2017, E. 2015/10048, K. 2017/12452; 8. HD, T. 14.11.2016, E. 2014/27197, K. 2016/15483 (Legalbank).

düzenlemeden önce, talebin dayanak belgeye uygun olup olmadığını, bu belgenin ilâm veya ilâm niteliğinde belge olup olmadığını ve dayanak belgenin cibrî icraya uygun olup olmadığını kontrol etmelidir¹¹⁶. Bunlar kural olarak her ilâmlı icra takibinde gözetilmesi gereken hususlardır. Takip talebi ile birlikte sunulan dayanak belge, karşılıklı ve aynı anda edimleri içeriyorsa, icra memuru ayrıca talepte bulunan alacaklının kendi üzerine düşen edimi usûlüne uygun olarak teklif edip etmediğini de denetlemekle yükümlüdür¹¹⁷.

Belirtmiş olduğumuz bu hususlar bakımından bir eksiklik bulunmadığının tespit edilmesi üzerine icra müdürlüğünce icra emri düzenlenmesi gerekir. Alacaklının talebine ve borcun niteliğine göre, icra müdürlüğünce taşınır teslimine ilişkin örnek 2 nolu icra emri veya para borcuna ilişkin örnek 4-5 nolu icra emri düzenlenmelidir. Bu kapsamda öncelikle İİK m. 24 ve m. 32 hükümleri dikkate alınmalıdır. Fakat düzenlenecek olan bu icra emri bakımından diğer icra takiplerinden farklı olarak, karşılıklı ve aynı anda edimlere ilişkin ilâmlı icrada, icra emrinde alacaklının edimine karşılık olarak borçlunun edimini ifa edeceğine ilişkin bir ibarenin bulunması gerekir. Yargı içtihatlarında da bu hususun icra emrinde yer alması gerektiği belirtilmektedir¹¹⁸. Fakat uygulamada icra emrinde bu hususa ayrıca yer

¹¹⁶ Kuru, El Kitabı, s. 906; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 322; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 485; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 446.

¹¹⁷ “Somut olayda, ilamda para alacağının tahsili ile ipliklerin iadesi birlikte ifa kuralına bağlıdır. Alacaklının, para alacağının tahsiline ilişkin takip başlatılabilmesi için kendisinde bulunan iplikleri iadeye hazır olduğunun belirlenmesine bağlıdır. Bu belirlemeyi sağlamak için yapılan 23.01.2014 tarihli İcra Müdürlüğü işlemi yerinde olup, Mahkemece şikayetin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile kabulüne dair hüküm kurulması isabetsizdir.” 8. HD, T. 25.5.2015, E. 2014/11451, K. 2015/11603 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹¹⁸ “Anılan hüküm tarafların edimlerini birlikte ifa yükümlülüğü vermektedir. Bu durumda para alacaklısı ayıplı aracın teslimini gerçekleştireceğini ve ödemesi gereken değer kaybı bedelini ödemeye hazır olduğunu bildirerek icra takibini başlatabilir ise de takibe devam edilebilmesi için bu aracın teslimini sağlaması ve değer kaybı bedelini ödemesi gerekir. Ancak somut olayda davalı alacaklı

verilmemekte ve örnek 2 veya örnek 4-5 nolu icra emrine ilişkin matbu metinlerden oluşan icra emri borçluya tebliğ edilmektedir.

İcra müdürlüğünce düzenlenecek olan icra emrinde dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, takipte borca işleyecek olan faize ilişkindir. Takibe dayanak belge taraflara aynı anda ifa yükümlülüğü yüklediğinden, faiz başlangıç süreleri de diğer takiplere göre farklılık gösterir. Takip dayanağı ilâm veya ilâm niteliğindeki belge gereğince, alacaklı tarafın üstlendiği edim yükümlülüğünü eğer bir malın teslimi oluşturuyorsa, para borçlusu olan borçludan faiz talep edebilmesi için, alacaklının öncelikle bu teslimi gerçekleştirmesi gerekir. Dolayısıyla bu durumda alacaklı, karar tarihinden veya takip tarihinden itibaren faiz talep edemez ve kendi üzerine düşen teslim yükümlülüğü yerine getirdikten sonra borçlunun para borcu bakımından faiz işlemeye başlar¹¹⁹. Eğer alacaklı kendi üzerine düşen edim yükümlülüğünü yerine getirmemiş olmasına rağmen daha önceki bir tarihten itibaren faiz işleyeceğine icra emrinde yer verildiyse icra emrindeki bu faiz kalemlerinin iptaline karar verilmesi gerekir¹²⁰. Faiz başlangıç tarihi,

tarafın takip talebinde bu yönde bir açıklama bulunmadığı gibi ilama uygun biçimde düzenlenmesi gereken icra emrinde de bu yönde bir ibare bulunmamaktadır.” İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 12. HD, T. 26.1.2018, E. 2017/2803, K. 2018/216 (Legalbank).

¹¹⁹ “Somut olayda: araç teslim borçlusu, 10.12.2009 tarihinde, fax göndermek sureti ile ayıplı malın teslim alınması için bir ihtar çekmiş ise de, bu ihtar ilam tarihinden önce olup usulüne uygun değildir. Takip dayanağı ilamda “... 42.414,40 TL’nin davalıdan alınarak davacıya verilmesine ve dava konusu aracın davalıya iadesine ” denilmek sureti ile birlikte ifa kuralını içerir şekilde hüküm kurulmuştur. Bu durumda para alacaklısının karar tarihinden itibaren faiz talep edemeyeceği, faiz başlangıç tarihinin, aracın teslim tarihi ya da teslimde temerrüde düştüğü tarih olacağı göz önünde bulundurulmadan yazılı gerekçe ile hüküm tesisi isabetli değildir.” 8. HD, T. 23.12.2015, E. 2014/20535, K. 2015/23070 (Legalbank). Aynı yönde bkz. 8. HD, T. 24.4.2017, E. 2015/4691, K. 2017/6029 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹²⁰ “İcra takibinin dayanağı ... Tüketici Mahkemesi’nin 13.06.2013 gün 2012/364 Esas 2013/738 Karar sayılı ilamında “...buzdolabının iadesi ile iade tarihinden itibaren 8.323,14 TL’nin avans faizi ile 950 TL tamir giderinin ise dava tarihinden itibaren avans faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine...” karar verilmiştir.

tarafllara karşılıklı ve aynı anda edim yükümlülüğü yükleyen mahkeme kararında açıkça belirtilebileceğı gibi¹²¹ bu husus belirtilmemiş olsa da icra emrini düzenleyen icra müdürlüğü tarafından faiz başlangıç tarihinin kendiliğinden gözetilmesi gerekir¹²².

Anılan ilamla birlikte ifaya hükmedilmiş olup, ilamdaki iade kavramından buzdolabının hukuken teslim edilmesi anlaşılmalıdır. Alacaklı tarafça ilama dayalı olarak takip başlatılması mümkün ise de, faiz talep edilebilmesi için ilama konu buzdolabının karşı tarafa hukuken teslim edilmiş olması gereklidir. Bu halde, Mahkemece, ilama konu buzdolabının bırakıldığı onarım atölyesinin borçlu şirkete bağılı bir yer olup olmadığı belirlenerek hukuken teslimin gerçekleşip gerçekleşmediğinin açıklığa kavuşturulması, hukuken teslim gerçekleşmiş ise icra emrinde yer alan takip tarihine kadar işlemiş faiz kaleminin denetlenmesi, hukuken teslim gerçekleştirmemiş ise icra emrindeki faiz kaleminin iptaline, icra emrindeki diğer talepler yönünden hukuken teslim gerçekleşene kadar takibin durdurulmasına karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde eksik inceleme ile sonuca gidilmesi isabetsizdir.” 8. HD, T. 29.5.2017, E. 2015/5224, K. 2017/7894 (Legalbank).

¹²¹ Örn. bkz. “Takip dayanağı yabancı mahkeme ilamı incelendiğinde; “102377,44 Euro ve ilaveten 30.03.2007 tarihi itibari ile temel faiz oranları bazı üzerinde %5 faiz ödemesi ve ödemenin, davalıya ait hisse senedi evraklarının toplam 3000 hisse senedinin davalıya geri iadesi karşılığında yapılmasına” şeklinde hüküm kurulduğu, ilamın bu haliyle; taraflara aynı zamanda ifa yükümlülüğü getiren karşılıklı edimleri içerdiği görülmektedir...” 12. HD, T. 2.5.2018, E. 2018/2185, K. 2018/4053 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹²² “Alacaklının İstanbul 4.Tüketici Mahkemesinden almış olduğu 28.02.2008 tarihli kararın hüküm bölümünün 1. nolu bendinde; “davanın kabulü ile aracın ayıplı olduğunun tespitine, aracın davacı tarafından davalıya iadesine, davacının ayıplı mala ödediğı 26.175,03 TL.nin davalıdan alınarak davacıya verilmesine” hükmedilmiştir... Somut olayda, araç davacı tarafından teslim edilmeksizin, ilamda belirtilen 26.175,03 TL.nin takip tarihinden itibaren yasal faizi ile birlikte tahsili için 09.08.2010 tarihinde icra takibine geçilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Takip konusu ilam karşılıklı edimleri içermektedir. İlam içeriğine göre öncelikle iade koşulunun gerçekleşmesi gerektiğinden, faizin başlangıç tarihinin aracın iade tarihi olarak kabulü zorunludur. O halde mahkemece borçlunun faize yönelik şikayetinin kabulü gerekirken yazılı gerekçeyle reddi isabetsizdir.” 12. HD, T. 16.2.2023, E. 2011/20619, K. 2012/4983 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

VI. Takibin Devamına İlişkin Diğer İşlemler

A. Edimlerin Karşılıklı İfası Zorunluluğu

Alacaklının takip talebinde bulunmasıyla bu konuda yukarıda belirtilen denetim üzerine icra müdürlüğünce söz konusu takip talebi kapsamında borçluya icra emri tebliğ edilir. İcra emrinin tebliğinden sonra ilâmlı icra takibinin niteliğine göre borçlunun edimini ifa etmesi için gerekli olan süreler beklenir ve borçlunun edimini ifa etmemesi halinde takibe devam edilir.

Takibin konusunu oluşturan ilâm veya ilâm niteliğinde belgenin karşılıklı ve aynı anda edimlerin ifasını içermesi halinde, takibin devamı hususunda da bazı farklılıklar meydana gelir. Alacaklının takip dayanağı belge kapsamında borçludan talepte bulunabilmesi ve ifanın gerçekleşebilmesi için kendi edimini de ifa etmesi veya ifasını teklif etmesi gerekli olduğundan, bu hususta bir eksiklik bulunuyorsa takibe devam edilmesi mümkün değildir. Bu yüzden yerleşik Yargıtay içtihatlarında, alacaklının kendi üzerine düşen edimi ifa edene kadar takibin durdurulmasına karar verilmesi gerektiği kabul edilmektedir¹²³. Eğer alacaklının edimi bir taşınır teslimi ise ve sicile kaydı gereken bir taşınır söz konusuysa, teslimin gerçekleşmiş kabul edilebilmesi için taşınır üzerindeki takyidatların kaldırılması ile uygun bir yere tevdi edilmesi yeterli olmayıp, sicil kaydının da borçluya devredilmiş olması gerekir¹²⁴.

¹²³ “Anılan ilam bu haliyle edimlerin aynı zamanda ifası (birlikte ifa) yükümlülüğünü vermektedir. İlamın infazı, belirlenen tazminat tutarının ödenmesi ile ayıplı makinenin tesliminin birlikte gerçekleştirilmesini gerektirir. O halde mahkemece, takip başlatan alacaklının, ödemesi gereken belirlenen tazminat tutarını ödemeye hazır olduğunu bildirip, usulüne uygun depo edip ödemesi sağlanana kadar takibin durdurulmasına karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir.” 12. HD, T. 20.9.2018, E. 2018/3546, K. 2018/8436 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Aynı yönde bkz. 8. HD, T. 30.10.2017, E. 2015/11825, K. 2017/1400 (Legalbank); 8. HD, T. 8.5.2014, E. 2013/19455, K. 2014/9020 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹²⁴ 8. HD, T. 20.3.2017, E. 2015/2962, K. 2017/3874 (Legalbank).

B. Karşılıklı İfa Yükümlülüğüne Aykırılık

Alacaklının takip talebinde bulunurken kendi üzerine düşen edim yükümlülüğünü yerine getirmemiş olması halinde karşılıklı ifa yükümlülüğüne aykırılık söz konusu olacaktır. Eğer alacaklı kendi edimini ifa etmemiş olmakla birlikte takip talebinde bulunmuş ve icra müdürlüğü tarafından takip işlemlerine devam edilmişse borçlu şikâyet yoluna başvurabilir. Bu durumda yine şikâyet yargılaması yapan icra mahkemesi tarafından, alacaklı edimini yerine getirene kadar takibin durdurulmasına karar verilmelidir. Sırf bu gerekçeyle takibin iptaline karar verilmesi ise mümkün değildir¹²⁵.

Yargıtay'ın bazı kararlarından takip talebinin alınması ile birlikte alacaklının edimini ifa etmesi gerektiği, aksi halde takibin durdurulmasına karar verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ancak yukarıda da ifade etmiş olduğumuz üzere, kanaatimizce alacaklının takip talebinde bulunurken kendi ediminin ifasını teklif etmesi yeterli kabul edilmeli, özellikle tevdii masraflı olan edimler bakımından bu edimin ifası da aranmamalıdır. Bu sebeple alacaklı kendi ediminin ifasını teklif etmişse icra takibine devam edilerek borçluya icra emri gönderilmelidir. Borçluya icra emrinin gönderilmesinden sonraki süreçte takibin durdurulması veya devamına ilişkin olarak alacaklının edimini ifasının aranması daha doğrudur.

Karşılıklı ve aynı anda edimlerin icrası bakımından en önemli husus, gerek alacaklının gerekse borçlunun ediminin aynı anda ifa edilmesinin sağlanmasıdır. Bu hususta tüm yetki icra müdürlüğünde olup alacaklı tarafından edimin ifası uygun şekilde gerçekleşmemişse borçlunun edimi de alacaklıya teslim edilmemelidir. Eğer alacaklı edimini ifa etmemiş olmasına rağmen borçlunun borcu alacaklıya teslim edilmişse yapılması gereken, öncelikle kendi ediminin ifası için alacaklıya uygun bir süre vermek, aksi halde İİK m. 361 gereğince yanlışlıkla ödenen bedelin geri alınacağını ihtar etmektir¹²⁶. Borçlunun

¹²⁵ 8. HD, T. 16.10.2017, E. 2015/9651, K. 2017/12935 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹²⁶ 8. HD, T. 2.11.2015, E. 2014/17814, K. 2015/19465. Aynı yönde bkz. 8. HD, T. 23.11.2015, E. 2014/19251, K. 2015/21026 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

borcunu bir para borcunun ifası oluşturuyorsa bu durumda İİK m. 361 uygulama alanı bulabilir ve alacaklı icra müdürlüğü tarafından belirlenen süre içerisinde edimini ifa etmezse, alacaklıya gönderilen bedel icra müdürlüğünce geri alınabilir.

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâm veya ilâm niteliğinde belge gereğince borçlunun yüklendiği edimi bir eşyanın teslimi oluşturuyor olabilir. Örneğin dava konusu ayıplı malın iadesi ile ayıpsız misliyle değişim kararı verilmiş olması halinde durum böyledir. Bu halde alacaklı edimini ifa etmemiş olmasına rağmen borçlunun tevdi etmiş olduğu eşya alacaklıya teslim edilir ve alacaklıya verilen süre içerisinde edimin ifası gerçekleşmezse ne yapılmalıdır? İİK m. 361 hükmünün lafzına bakıldığında, borçludan fazla tahsil olunan paranın geri alınacağı düzenlenmiş, dolayısıyla borçlunun borcunun para borcu olması haline ilişkin bir düzenleme getirilmiştir. Bu sebeple borçlunun borcu bir taşınırın teslimi ise bu hükmün doğrudan uygulama alanı bulması mümkün değildir. İcra ve İflas Kanunu hükümleri çerçevesinde akla gelebilecek diğer başvuru yolu ise İİK m. 72 kapsamında istirdat davası açılmasıdır. İstirdat davasına ilişkin İİK m. 72/7 hükmünde de borçlunun kanunda belirtilen şartlar çerçevesinde istirdat davası açarak ödemek mecburiyetinde kaldığı parayı geri isteyebileceği belirtilmiştir. Doktrinde de istirdat davasının konusunun borçlunun icra tehdidi altında ödemek zorunda olduğu para olduğu ifade edilmektedir¹²⁷. Dolayısıyla borçlunun borcu taşınırın teslimi ise ve alacaklı takip dayanağı ilâm veya ilâm niteliğinde belge gereğince yüklenmiş olduğu edimi yerine getirmemiş olmasına rağmen borçlunun tevdi ettiği taşınır eşya icra müdürlüğü tarafından alacaklıya teslim edilmişse, borçlunun borcu bir para borcu niteliğinde olmadığından, borçlu doğrudan istirdat davası açma yoluna da başvuramaz.

Bu durumda kanaatimizce borçlunun TBK m. 77 vd. maddelerinde yer alan sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde, ifa etmiş olduğu edimi alacaklıdan talep edebileceği kabul edilmelidir. TBK m. 77/1'de haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının

¹²⁷ Kuru, El Kitabı, s. 392; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra, s. 283; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 371-372.

malvarlığından zenginleşen kişinin, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlü olduğu öngörülmüştür. Geçerli bir hukukî sebebin olmaması, hukukî sebebin gerçekleşmemesi ve hukukî sebebin ortadan kalkması hallerinde, haklı bir sebebin bulunmadığı kabul edilmektedir (TBK m. 77/2)¹²⁸.

Karşılıklı ve aynı anda edimlere ilişkin ilâmlı icrada, esasen başlangıçta borçlunun ifa ettiği edimin alacaklıya teslim edilmesi bir hukukî sebebe dayanmaktaysa da, alacaklının kendi üzerine düşen yükümlülüğü belirlenen süre içerisinde ifa etmemesi halinde, bu hukukî sebebin ortadan kalktığından ve sebepsiz zenginleşme için gerekli olan haklı sebebin olmaması halinin meydana geldiğinden bahsedilebilir. Dolayısıyla borçlunun ediminin bir para borcu olmadığı hallerde icra müdürlüğü, alacaklı kendi edimini ifa etmeden borçlunun edimini alacaklıya teslim etmişse, kanaatimizce borçlunun başvurabileceği tek yol alacaklıya karşı genel hükümler çerçevesinde sebepsiz zenginleşme davası açmaktır. Zira alacaklının edimini ifa etmemesi ve borçlunun ediminin alacaklıya teslim edilmesi ile alacaklı, borçlu zararına sebepsiz zenginleşmiş olur.

C. Karşı Edimin İfasının İmkânsızlaşması

Karşı edimin ifasının imkânsız hale gelmesi özellikle ayıplı malın iadesi ile ayıpsız misliyle değiştirilmesine ilişkin icra takipleri bakımından karşımıza çıkmaktadır. Borçlunun ifa etmekle yükümlü olduğu edimin misliyle değişiminin mümkün olmadığını icra dairesine bildirmesi halinde uygulamada İİK m. 24 hükmü doğrultusunda teslim edilecek malın değerinin tespiti yoluna gidilmektedir. Bu kapsamda teslim edilmesi gereken malın değerinin belirlenebilmesi için ticaret odasına yazı yazılarak bedel tespiti yapılmakta ve belirlenen bu bedelin ödenmesi ile borçlunun borcunu ifa ettiği kabul edilmektedir.

Kanaatimizce de karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlı icrada İİK m. 24 hükmü doğrultusunda işlem yapılması gerektiğinden,

¹²⁸ Seza Reisoğlu, *Sebepsiz İktisap Davasının Genel Şartları*, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1961, s. 138-145; Turgut Öz, *Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme*, İstanbul, 1990, s. 81-106; Eren, s. 995-996; Fikret Eren / Ünsal Dönmez, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi*, Cilt II, Ankara, 2022, s. 1826.

teslim edilmesi gereken mal borçlunun yedinde bulunmuyorsa icra dairesi tarafından yapılması gereken işlem öncelikle ilâmda yazılı bir değer bulunup bulunmadığına bakmaktır. Eğer ilâmda yazılı bir değer yer almıyorsa malın güncel değeri tespit ettirilmelidir. Dolayısıyla uygulamanın yerinde olduğunu söyleyebiliriz.

D. Takip Masraflarından Sorumluluk

Karşılıklı edimlerin ifasına ilişkin icra takiplerinde icra takibinin devamına ilişkin olarak yapılan masraflar yanında alacaklının kendi ediminin ifası için yapmış olduğu bazı masraflar da söz konusu olmaktadır. İşte bu takip masraflarından ve alacaklının edimi hazır hale getirmek için yapmış olduğu masraflardan kimin sorumlu olacağının tespiti önem arz etmektedir.

İİK m. 15/1 gereğince kural olarak bütün harç ve masraflardan takip borçlusu sorumludur ve takip neticesinde ayrıca hükme gerek kalmaksızın bu masraflar borçludan tahsil edilir. Yine İİK m. 59'da da takip masraflarının borçluya ait olduğu açıkça öngörülmüştür. Takip masrafları başlangıçta alacaklı tarafından karşılanmakla birlikte, takip sonucunda bu masraflar borçludan tahsil edilmektedir. Burada takip masrafı ve alacaklı tarafından yapılan hazırlık masraflarını ikiye ayırarak bir sonuca ulaşmak gerekmektedir.

Takip masraflarından bahsedildiğinde icra takibinin başarıya ulaşabilmesi ve tam ve doğru olarak yapılabilmesi için icra organları tarafından yapılan masraflar anlaşılmaktadır¹²⁹. Harçlar ve masraflar bu kapsamda yer almaktadır. Ancak icra takibi vesilesiyle ortaya çıkmasına rağmen tarafların kendi yapmış olduğu masraflar taraf masrafı kapsamındadır ve gerçek anlamda takip masrafı niteliğinde değildir¹³⁰. Ödeme emrinin tebliği, haciz, paraya çevirme, paylaştırma, icra dairesi tarafından yapılan tebligatlar, bilirkişi ücreti, haczedilen malın

¹²⁹ Üstündağ, İcra, s. 55, 57. Kuru, masrafları karşılamak üzere icra giderleri terimini kullanmaktadır. Bkz. Kuru, El Kitabı, s. 121. Aynı şekilde bkz. Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 76.

¹³⁰ Üstündağ, İcra, s. 55; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 76.

muhafazasına ilişkin masraflar vb. takip masrafları kapsamında kabul edilmektedir¹³¹.

Karşılıklı edimlere ilişkin ilâmlı icrada alacaklı, kendi üzerine düşen edimi hazır hale getirirken birtakım masraflar yapmış olabilir. Bu masrafların da takip masrafı kapsamında kabul edilip edilemeyeceğine göre söz konusu masraflardan kimin sorumlu olacağı belirlenmelidir.

Diğer icra takiplerinden farklı olarak, karşılıklı edimlere ilişkin bir ilâm veya ilâm niteliğinde belge söz konusu olduğunda takip talebinde bulunan alacaklının da kendi üzerine düşen edimi yerine getirmesi gerekir. Aksi halde takibe devam edilebilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla burada alacaklının ifaya hazırlık için yapmış olduğu masraflar esasen takibin başarıya ulaşabilmesi için gerekli olan masraflar arasında sayılmalıdır. Kural olarak tarafların kendi yapmış olduğu masraflar takip masrafı kapsamında yer almasa da alacaklının burada yapmış olduğu hazırlık masrafları takibin devamı bakımından zorunlu olan masraflar arasında yer alacağından takip masrafı olarak kabul edilmelidir. Tüm icra takipleri bakımından yapılan masraflar yanında karşılıklı edimlere ilişkin ilâmlı icrada takibe devam edilebilmesi amacıyla yapılan ifaya hazırlık masrafları da alacaklı tarafından peşinen ödenmektedir. Alacaklının peşinen ödediği bu masraflar da takip masrafı kapsamında olacağından takip neticesinde borçludan tahsil edilmelidir. Örneğin alacaklının üzerine düşen edim yükümlüğünü bir malın teslimi oluşturuyorsa bu malın borçluya teslimi veya uygun bir yere tevdi edilmesi için yapılan masraflar takip masrafları arasında yer alacaktır.

Bir tarafın kendi edimini hazır tutma ve transfer masrafını karşıdan istemesi başta sorunlu görünse de, diğer taraf edimini yerine getirmediğinden bu takip yapılmak zorunda kaldığı için bunlara da katlanması normaldir. Nitekim Alman hukukunda da alacaklının kendi ediminin ifası için yapmış olduğu masraflar (örneğin edimin borçluya transferi için yapılan masraflar), takip masrafı kapsamında sayılarak

¹³¹ Üstündağ, İcra, s. 55; Kuru, El Kitabı, s. 121; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 77.

maddî hukuk gereğince aksi öngörülmedikçe söz konusu masrafların borçluya yükletilmesi gerektiği kabul edilmektedir¹³².

VII. Cebrî İcra Kanunu Taslağında Yer Alan İlgili Hükümlerin Değerlendirilmesi

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlı icraya ilişkin yapmış olduğumuz yukarıdaki açıklamalar ve öneriler mevcut kanun hükümleri çerçevesinde yapılan değerlendirmelerdir. Yürürlükteki 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda bu hükümlerin icrasına dair bir hüküm bulunmaması nedeniyle doktrinde ve Yargıtay kararlarında farklı görüşler ileri sürülmüş ve bu görüşler doğrultusunda çalışmada da bazı önerilerde bulunulmuştur. Çalışmanın yapıldığı esnada kamuoyu görüşüne sunulan Cebrî İcra Kanunu Taslağı ile bu hususta hükümler getirilmiştir. Karşılıklı edimlerin ifası hususunda düzenleme yapılacak olması halinde Taslak Kanun'da getirilen hükümlerde birtakım değişikliklerin yapılmasının bu yöndeki hükümlerin icrası bakımından daha faydalı olacağı kanaatindeyiz. Bu kapsamdaki değerlendirmelerimize bu başlık altında yer vereceğiz.

Taslak Kanun m. 64 gereğince karşılıklı edimlere ilişkin ilâmların icrasında icra emrinin borçluya tebliğ edilmesi üzerine borçlu, icra hukuk mahkemesine başvurarak alacaklının kendi edimini ifa etmediğini veya ifayı teklif etmediğini ileri sürme ve icranın geri bırakılmasını isteme hakkına sahiptir. İcra hukuk mahkemesinde yapılacak olan yargılamada alacaklı, edimini ifa veya ifayı teklif ettiğini genel hükümler çerçevesinde ispatlayamaz veya yargılama sırasında bu hususları yerine getirmezse mahkemece icranın geri bırakılmasına karar verilir. Eğer alacaklı edimi ifa ettiğini veya ifayı teklif ettiğini ispat ederse borçlunun icranın geri bırakılması yönündeki talebi reddedilir. Söz konusu hususlar Taslak Kanun m. 57/3 gereğince icra emrinde borçluya ihtar edilir.

Kanaatimizce burada alacaklının kendi edimini ifa etmesi veya ifayı teklif etmesinin aranması yerindedir. Zira yukarıda ilgili

¹³² Werner, § 756, Rn. 9; Ulrici, § 756, Rn. 15.1; BGH, Beschluss vom 16.12.2020 – VII ZB 46/18 (NJW-RR 2021), s. 252-253.

bölümlerde de açıklamış olduğumuz üzere alacaklının kendi edimini ifa edilmesi her zaman menfaatler dengesine uygun olmayabilir. Bu yüzden edimin ifasını teklif etmesi de borçluya karşı icra takibine devam edilebilmesi için yeterli kabul edilmelidir. Nitekim kanundaki düzenleme buna imkân tanımaktadır. Eğer alacaklı bu yükümlülüğünü yerine getirmeden icra takibinde bulunmuşsa borçluya icranın geri bırakılmasını talep hakkı tanınması da yerindedir. Zira mevcut uygulamada da alacaklı kendi üzerine düşen edimi ifa edene kadar takibin durdurulmasına karar verileceği kabul edilmekteydi. Benzer şekilde alacaklının kendi edimini ifa etmeden takip talebinde bulunmuş olması halinde takibe devam edilemeyecek ve icra mahkemesi tarafından icranın geri bırakılmasına karar verilecektir. Ancak burada karşılıklı edimleri içeren ilâmlar ve ilâm niteliğinde belgelerin niteliği gereği icranın ne kadar süreyle geri bırakılacağına da tespit edilmesi uygun olur. Bu sebeple söz konusu düzenlemeye *“alacaklı edimini ifa edinceye kadar icranın geri bırakılmasına karar verilir”* şeklinde bir ekleme yapılması faydalı olacaktır.

Düzenlemeye ilişkin eksik noktalardan biri de icranın geri bırakılması yargılaması sırasında icra takibinin akıbetine ilişkindir. Hükümde icranın geri bırakılması yargılaması devam ederken takibin durup durmayacağı düzenlenmemiştir. Kanunda bu yargılama sırasında icra takibinin kendiliğinden duracağına ilişkin bir hüküm de bulunmaması nedeniyle alacaklı kendi edimini henüz ifa etmemiş olsa dahi takibe devam ederek borçlunun yükümlü olduğu edimin yerine getirilmesini sağlayabilir. Ancak karşılıklı edimlere ilişkin ilâmlar ve ilâm niteliğinde belgelerin niteliği gereği tarafların edimlerini eş zamanlı olarak ifa etmesi gerekir. Bu sebeple yargılama sırasında takibin devam etmesi taraflar arasındaki menfaat dengesini borçlu aleyhine bozabilir. Zira yargılama sırasında takibe devam edilirse karşılıklı ve aynı anda ifa edilmesi gereken yükümlülüklerden yalnızca borçlunun borcunun tahsiline devam edilecek alacaklı ise edimini ifa etmeden kendi alacağına kavuşmuş olacaktır. Bu yüzden icranın geri bırakılmasına ilişkin yargılama sırasında mevcut takibin akıbetinin ne olacağı hususunda bir düzenleme getirilmesi faydalı olacaktır.

Bu noktada ikili bir ayrıma gidilerek mahkemeye takibin durdurulmasına karar verme yetkisi verilmesi uygun olur. Eğer alacaklı takip talebinde bulunurken edimini ifa ettiğine veya ifayı teklif ettiğine dair bir belge sunmuşsa yargılama sırasında takibinin durdurulup durdurulmayacağı hâkimin takdirine bırakılmalıdır. Ancak alacaklı bu yönde hiçbir belge sunmadan takip talebinde bulunduysa hâkim doğrudan takibin durdurulmasına karar vermelidir. Böylelikle edimlerin eş zamanlı olarak ifası mümkün hale gelecek ve taraflar arasındaki menfaat dengesi sağlanacaktır.

Kanaatimizce hükümdeki diğer bir eksiklik icranın geri bırakılması kararı verilmesinden sonra alacaklının edimini ifa etmesi halinde takibin durumunun ne olacağıdır. Zira icranın geri bırakılması kararı takibin iptali sonucunu doğurmamaktadır. Bu yüzden mahkeme tarafından icranın geri bırakılmasına karar verilmesinden sonra alacaklı kendi edimini ifa ederek takibe devam etmek isteyebilir. Bu durumda alacaklı icra mahkemesine başvurarak kendi edimini ifa ettiğini ispat etmeli ve takibin devamına karar verilmesini talep edebilmelidir. Edimin ifası yönünde alacaklının yine bir ispat faaliyeti yürütmesi gerekeceğinden bu yöndeki talebin icra mahkemesine sunulması ve mahkeme tarafından yapılacak inceleme neticesinde takibe devam edilmesi daha uygundur. İlgili maddeye bu yönde bir ekleme yapılması faydalı olacaktır.

SONUÇ

Uyuşmazlığın yargı yoluyla çözümlenmesi halinde mahkeme veya hakem kararı ile, mahkeme dışı yollarla çözümlenmesi halinde ise sulh sözleşmesi, arabuluculuk anlaşma belgesi, Avukatlık Kanunu m. 35/A kapsamında uzlaşma tutanağı veya tüketici hakem heyeti kararı ile edimlerin karşılıklı ve aynı anda ifasının kararlaştırılması mümkündür.

Uyuşmazlığın taraflarca mahkeme önüne getirilmesi ve bir mahkeme kararı neticesinde edimlerin karşılıklı ve aynı anda ifasına karar verilmesi doktrinde bazı yazarlar tarafından şarta bağlı hüküm kapsamında ele alınmaktadır. Fakat esasen edimlerin bu yönde ifasına karar verilmesi doğrudan şarta bağlı hüküm kapsamında değildir. Edimin ifasının geciktirici veya bozucu şarta bağlı olması ve mahkeme

tarafından bu yönde bir şart doğrultusunda karar verilmesi halinde şarta bağlı hükümden bahsedilmelidir. Edimlerin karşılıklı ve aynı anda ifasının söz konusu olduğu hallerde ise bu bakımdan hükmün icrasında tereddüt oluşturacak bir şart durumu söz konusu değildir. Yeter ki, karşılıklı edimler açıkça belirtilmiş, icra edilebilir olsun ve belirsizlik bulunmasın. Zira şarta bağlı hükümlerde olduğu gibi bu durumda hükmün gerçekleşmesi belirsiz bir olaya bağlanmamaktadır. Keza bu şekilde verilen hükümler geçerli bir hükümdür, etkisiz hüküm kategorisinde de değildir. Geçerli bir hükmü uygulanamaz kılmak, geçerli, hukuk alanında sonuç doğuran bir hükmü etkisizleştirmek, davacının da hak arama özgürlüğünü, etkin hukukî korunma talebini sonuçsuz bırakmak demektir. Nitekim uygulamada özellikle tüketici uyuşmazlıkları bakımından bu yönde kararlar verildiği ve bu hususun şarta bağlı hüküm kapsamında değerlendirilmediği görülmektedir.

Edimlerin karşılıklı ve aynı anda ifasını içeren ilâm ve ilâm niteliğinde belgelerin icrasının ne şekilde gerçekleşeceğinin tespiti önem arz etmektedir. Zira Alman ve İsviçre hukukunun aksine Türk hukukunda İcra ve İflas Kanunu'nda bu yöndeki ilâm ve ilâm niteliğinde belgelerin ne şekilde icra edilebileceğine ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanunda bu yönde bir düzenlemenin bulunmaması doktrinde karşılıklı ve aynı anda ifa yönünde bir karar verilemeyeceği şeklinde de yorumlanmıştır. Kanaatimizce elinde karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren bir ilâm veya ilâm niteliğinde belge bulunan alacaklı ilâmlı icra takibi yoluna başvurabilmelidir. Kanunda bunların icrasına ilişkin doğrudan bir düzenlemenin bulunmaması eksiklik olarak kabul edilebilir fakat bu eksikliğin alacaklının ilâmlı icra yoluna başvurmasını tamamen engelleyecek şekilde yorumlanmaması gerekir. Nitekim Yargıtay kararları ile bu yöndeki icra takipleri bakımından bazı çözüm yollarının bulunduğu görülmektedir.

Mahkeme ve hakem kararları ile tüketici hakem heyeti kararları bakımından ilâm veya karar lehine olan davacı/talepte bulunan taraf icra takibinde bulunma hakkına sahip olacaktır. İlâm niteliğinde belgelerde ise taraflardan her birinin icra takibi yoluna başvurması mümkün kabul edilmelidir. Zira bu hallerde her iki tarafın da iradesi

doğrultusunda edimlerin karşılıklı ve aynı anda ifası kararlaştırılmaktadır. Bu yüzden her iki taraf da edimin ifasını sağlamak üzere icra takibine başvurabilir.

İlâm veya ilâm niteliğinde belge gereğince, borçlu para borcunun ifası ile yükümlü ise borçlu aleyhine ilâmlı icra takibi başlatmak isteyen alacaklı, kanunda karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâmlı icraya ilişkin özel bir hüküm bulunmadığından, İİK m. 32 hükmü kapsamında, icra müdürlüğünden talepte bulunmalıdır. Bu husus özellikle alacaklının bir malın iadesi karşılığında borçlunun ödenen paranın iadesi ile yükümlü kılınması halinde karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar kanunda açıkça düzenlenmemiş olsa da takibin niteliği gereği alacaklı icra müdürlüğünde takip talebinde bulunurken aynı zamanda kendi ediminin ifasını da teklif etmelidir. Fakat bu aşamada alacaklının kendi edimini ifa etmesi veya icra dairesinin göstereceği bir yere tevdi etmesi aranmamalıdır.

Karşılıklı ve aynı anda edimleri içeren ilâm veya ilâm niteliğinde belgede borçlunun yükümlü olduğu borç bir taşınırın teslimi ise bu halde alacaklı, İİK m. 24 kapsamında taşınır teslimine ilişkin ilâmların icrası yoluna başvuracaktır. Aynı şekilde bu takip yolunda da alacaklı takip talebinde bulunurken kendi ediminin ifasını teklif etmeli, kendi edimini doğrudan borçluya veya icra dairesinin göstereceği bir yere tevdi etmesi aranmamalıdır. Eğer alacaklı, kendi edim yükümlülüğünü takipten önce yerine getirmişse takip talebi ile birlikte edimini ifa ettiğini ispata yarayan belgeleri de sunmalıdır. Yargıtay kararlarında bu ispatın ancak İİK m. 33 anlamındaki belgelerle yapılabileceği kabul edilmektedir. İcra memurunun sınırlı bir inceleme yapma yetkisi bulunduğundan kanaatimizce de bu yönde belgelerin aranması yerindedir.

Alacaklının takip talebini alan icra memuru takibin türüne göre borçluya örnek 2 veya örnek 4-5 nolu icra emrini tebliğ edecektir. İcra müdürlüğünce düzenlenecek olan icra emrinde, diğer icra takiplerinden farklı olarak özellikle alacaklının edimine karşılık olarak borçlunun edimini ifa edeceğine dair bir ibare bulunmalıdır. Faiz başlangıç tarihi bakımından da bu tür takipler farklılık arz etmektedir. Borçlunun

borcunu bir para borcunun ifası oluşturuyorsa bu durumda faiz başlangıç tarihi alacaklının kendi edimini ifa ettiği tarih olacaktır.

Karşılıklı ve aynı anda ifanın gerçekleşebilmesi amacıyla ilâm veya ilâm niteliğinde belgenin icrası aşamasında her iki tarafın da edimini aynı anda ifasının sağlanması icra müdürlüğünün yükümlülüğündedir. Bu sebeple Yargıtay kararlarında alacaklının kendi üzerine düşen edimi ifa edene kadar takibin durdurulmasına karar verilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Eğer alacaklı edimini ifa etmemiş olmasına rağmen borçlunun borcunu oluşturan edim alacaklıya teslim edilmişse icra müdürlüğü alacaklıya edimini ifa etmek üzere süre vermeli, alacaklı bu sürede edimini ifa etmezse İİK m. 361 gereğince yanlışlıkla ödenen bedelin geri alınacağını ihtar etmelidir. Eğer borçlunun ediminin konusu bir para borcu değil bir eşyanın teslimi ise İİK m. 361 burada uygulanamayacaktır. Bu durumda borçlu genel hükümler çerçevesinde açacağı bir dava ile sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak alacaklıya başvurabilmelidir.

Takip talebinde bulunan alacaklı, kendi üzerine düşen edimi hazır hale getirirken masraf yapmak zorunda kaldıysa, ifaya hazırlık için yapmış olduğu bu masraflar takibin başarıya ulaşabilmesi için gerekli olan masraflar arasında kabul edilmelidir. Bu sebeple söz konusu masraflar da takip masrafı kabul edilmeli ve başlangıçta alacaklı tarafından karşılanan bu masraflar takip neticesinde borçludan tahsil edilmelidir.

Yürürlükteki İcra ve İflas Kanunu'nda karşılıklı ve aynı edimleri içeren ilâmların icrasına ilişkin bir hüküm bulunmamakla birlikte, Cebrî İcra Kanunu Taslağı'nda bu hususa ilişkin düzenleme getirilmiştir. Söz konusu hükme göre alacaklı kendi edimini ifa etmeden veya ifayı teklif etmeden icra takibinde bulunursa borçlu icranın geri bırakılması talebinde bulunabilir. Taslak Kanun ile getirilen bu hüküm temelde yerinde olup hükme bazı hususların eklenmesi taraflar arasındaki menfaat dengesinin korunması açısından gereklidir. Bu kapsamda icranın ne kadar süre ile geri bırakılacağı, icranın geri bırakılmasına ilişkin yargılama esnasında takibin akıbetinin ne olacağı ve icranın geri bırakılması kararı verilmesinden sonra alacaklının edimini ifa ederek

takibe devam etmek istemesi halinde ne olacağına ilişkin ekleme yapılması faydalı olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Peer-Review: Externes Peer-Review-Verfahren.

Interessenkonflikt: Der/die Autorinnen unterliegt/unterliegen keinem Interessenkonflikt.

Finanzielle Unterstützung: Der/die Autorinnen erklärt/en, dass diese Studie keine finanzielle Unterstützung erhalten hat.

ZUSAMMENFASSUNG

Zug-um-Zug-Leistungen können in Form von Vollstreckungstiteln oder vollstreckungsfähigen Urkunden auftreten. Zwar werden Zug-um-Zug-Leistungen in der Lehre als bedingte Urteile eingestuft, jedoch sollte unseres Erachtens eine solche Einstufung nicht allein deshalb erfolgen, wenn das Urteil klar und bestimmt ist. Anders als bei bedingten Urteilen hängt die Wirksamkeit des Urteils hier nicht von einem ungewissen Ereignis ab. Daher können sowohl Gerichte und andere Justizorgane als auch die Parteien selbst die gleichzeitige Erfüllung dieser Leistungen anordnen.

Im Gegensatz zum deutschen und schweizerischen Recht enthält das in unserem Recht geltende Gesetz über Zwangsvollstreckung und Konkurs keine ausdrückliche Regelung für die Vollstreckung solcher Urkunden. Dennoch ist im Rahmen der bestehenden Bestimmungen davon auszugehen, dass auch die Vollstreckung derartiger Titel und vollstreckungsfähiger Urkunden möglich ist. Der Kassationshof hat hierzu bereits Lösungen auf Grundlage der bestehenden Vorschriften entwickelt.

Bei gerichtlichen und schiedsgerichtlichen Entscheidungen sowie Entscheidungen der Verbraucherschlichtungsstellen ist allein die klagende Partei zur Einleitung der Zwangsvollstreckung berechtigt. Erfolgt die Vollstreckung jedoch aufgrund einer vollstreckungsfähigen Urkunde, die auf einer Parteivereinbarung beruht, so ist davon auszugehen, dass beide Parteien einen Vollstreckungsantrag stellen können.

Ist der Schuldner gemäß dem Titel oder der vollstreckungsfähigen Urkunde zur Zahlung einer Geldschuld verpflichtet, muss der Gläubiger, der eine Zwangsvollstreckung einleiten möchte, nach Art. 32 des Gesetzes über Zwangsvollstreckung und Konkurs einen Antrag beim Vollstreckungsamt stellen, da keine spezielle Vorschrift für Zug-um-Zug-Leistungen besteht. Dies ist insbesondere der Fall, wenn der Gläubiger zur Rückgabe einer Sache verpflichtet ist und der Schuldner im Gegenzug zur Rückzahlung des bereits erhaltenen Geldes. Zwar ist dies nicht ausdrücklich gesetzlich geregelt, jedoch muss der Gläubiger bei Antragstellung zugleich die Erfüllung seiner eigenen Leistung anbieten, ohne diese tatsächlich erbringen oder beim Vollstreckungsamt hinterlegen zu müssen.

Schuldet der Schuldner die Herausgabe einer beweglichen Sache, ist der Gläubiger nach Art. 24 des Gesetzes über Zwangsvollstreckung und Konkurs berechtigt, die Vollstreckung wegen Herausgabe der Sache zu betreiben. Auch in diesem Verfahren muss der Gläubiger die Erfüllung seiner eigenen Leistung anbieten, ohne dass er diese unmittelbar an den Schuldner oder an das Vollstreckungsamt leisten muss. Hat der Gläubiger seine Leistung bereits vor Einleitung des Verfahrens erbracht, so muss er dies durch Vorlage entsprechender Nachweise belegen.

Nach Eingang des Vollstreckungsantrags übermittelt das Vollstreckungsamt dem Schuldner je nach Art des Verfahrens die entsprechende Zwangsvollstreckungsanordnung (Formular Nr. 2 oder Nr. 4–5). Diese Anordnung muss im Unterschied zu anderen Verfahren ausdrücklich enthalten, dass der Schuldner seine Leistung nur gegen Erbringung der Leistung durch den Gläubiger zu erfüllen hat.

Zur Sicherstellung der gleichzeitigen Erfüllung beider Leistungen ist das Vollstreckungsamt verpflichtet, während des Vollstreckungsverfahrens die gleichzeitige Leistungserbringung beider Parteien zu gewährleisten. Daher wird in der Rechtsprechung des Kassationshofs anerkannt, dass das Verfahren bis zur Erfüllung der Verpflichtung des Gläubigers ausgesetzt werden muss.

KAYNAKÇA

- AKKAN Mine, "Medenî Usûl Hukukunda Etkin Hukukî Koruma", *MİHDER*, Cilt 3, Sayı 6, 2007/1, s. 29-68.
- AKKAN Mine, *Bir İşin Yapılması veya Yapılmamasına İlişkin İlâmların İcrası (İİK m.30, m. 343)*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- ANTALYA Gökhan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt III, Legal Yayıncılık, İstanbul 2017.
- ARIKAN Gökçe, "Üçüncü Kişi Lehine Arabuluculuk Sözleşmesi ile Şarta Bağlı Arabuluculuk Sözleşmesinin İcra Edilebilirliği", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 2, 2021, s. 129-164.
- ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder/TAŞPINAR AYVAZ Sema/HANAĞASI Emel, *İcra ve İflâs Hukuku*, 10. Baskı, Ankara 2024.
- ARSLANLI Halil, *Ticarî Bey*, 3. Bası, İstanbul 1952.
- ARSEBÜK Esat, *Borçlar Hukuku*, Cilt 1 ve 2, 3. Basım, Ankara 1950.
- ARIKAN Gökçe, "Üçüncü Kişi Lehine Arabuluculuk Sözleşmesi ile Şarta Bağlı Arabuluculuk Sözleşmesinin İcra Edilebilirliği", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 2, 2021, s. 129-164.
- ATALAY Oğuz, "Tasarı Üzerine Genel Tartışma ve Değerlendirme", *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-VI*, İzmir/Çeşme, 19-20 Ekim 2007, s. 265 vd.
- ATALI Murat/ DİRENİSA Efe, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, Cilt IV, 16. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2025.
- ATALI Murat/ERMENEK İbrahim/ERDOĞAN Ersin, *İcra ve İflâs Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2024.
- AYANOĞLU MORALI Ahu, "Taraflardan Birinin Dava Esnasında Borcun İfa Edilmediği Def'ini İleri Sürmesine Bağlanabilecek Sonuçlar", *MİHDER*, 2008/2, s. 451-467.

- BELGESAY Mustafa Reşit, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Cilt II, Kısım III, İstanbul, 1939.
- BITTMANN David-Christoph, *Wieczorek/Schütze Zivilprozessordnung und Nebengesetze*, Großkommentar, 5. neu bearbeitete Auflage, 2023.
- BOMMER Florian, *Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO)*, SHK-Stämpflis Handkommentar, (Herausgegeben von Baker/McKenzie), Bern, 2010.
- BULUR Alper, "Avukatlık Kanunu m. 35/A'nın Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Çerçevesinde İrdelenmesi ve Bir Düzenleme Önerisi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2010/89, s. 196-241.
- DEMİR Şamil, *Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi*, 2. Baskı, Ankara 2014.
- DEVECİ Zeynep Sümeyra, *Çekişmesiz Yargıda İlgili Kavramı ve Hukukî Durumu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2025.
- DOMS Thomas, "Eine Möglichkeit zur Vereinfachung der Zwangsvollstreckung bei Zug-um-Zug-Leistung", *Neue Juristische Wochenschrift*, Heft 23, s. 1340-1341.
- EGLI Rainer, *ZPO Kommentar Schweizerische Zivilprozessordnung*, OFK-Orell Füssli Kommentar, 2. überarbeitete Auflage, Zürich 2015.
- EMMERICH Volker, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 9. Auflage, München 2022.
- EREN Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Legem Yayınevi, 29. Baskı, Ankara 2024.
- EREN Fikret/DÖNMEZ Ünsal, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi*, Cilt I, Yetkin, Ankara 2022.
- EREN Fikret/DÖNMEZ Ünsal, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi*, Cilt II, Ankara 2022.
- FEYZİOĞLU Feyzi Necmeddin, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt II, 2. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977.
- GASSER Dominik/RICKLI Brigitte, *Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO)*, 2. Auflage, Zürich 2014.

GIERS Michael / HAAS Ulrich, *Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung Handkommentar*, (Herausgegeben von Johann Kindl/Caroline Meller-Hannich), 4. Auflage, 2021.

GÜNTHER Andreas, *Die Vollstreckung von Urteilen auf Leistung Zug um Zug*, Marburg 2010, (Vollstreckung).

GÜNTHER Andreas, "Probleme bei der Vollstreckung von Zug-um-Zug-Urteilen", *Deutsche Gerichtsvollzieher Zeitung*, 123. Jahrgang, Nr. 12, 2008, (Probleme).

HAVUTÇU Ayşe, *Tam İki Tarafa Borç Yükleýen Sözleşmelerde Temerrüt ve Olumlu Zararın Tazmini*, İzmir, 1995.

HEINZE Stefan, "Annahmeverzugsnachweis durch noterielle Urkunden bei Zug-um-Zug-Zahlungstiteln", *Neue Juristische Wochenschrift*, Heft 34, 2023.

HEßLER Hans-Joachim, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, 6. Auflage, München 2020.

HUBER Melanie, *Die Vollstreckung von Urteilen nach der Schweizerischen ZPO*, 2016.

JENNY Reto M., *ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar*, 2. Auflage, 2016.

KANİTİ Salomon, *Akđin İfa Edilmediği Def'i*, İstanbul, 1962.

KARAHASAN Mustafa Reşit, *Sorumluluk Hukuku*, Sözleşmeler, Beta Basım, 6. Baskı, İstanbul 2003.

KARAUZ Agah Kürşat, *Sulh Sözleşmesi*, Adalet, Ankara 2014.

KAZMAZ TEPE Büşra, "Arabuluculuk Anlaşma Belgesine İlişkin İcra Edilebilirlik Şerhi Taleplerinde Yargılama Usûlü", *Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 2018, s. 125-150.

KELLERHALS Franz, *Schweizerische Zivilprozessordnung Berner Kommentar*, (Herausgegeben von Heinz Hausheer/Hans Peter Walter), Bern, 2012.

- KIYAK Emre, "Arabuluculuk Sonucunda Ulaşılan Anlaşma Belgesinin Hukuki Niteliği", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 6, Sayı 21, 2015, s. 523-548.
- KINDL Johann, *Zivilprozessordnung*, 10. Auflage, Baden-Baden 2023.
- KURU Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Cilt III, 6. Baskı, İstanbul 2001, (Cilt III).
- KURU Baki, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2013, (El Kitabı).
- HEINZE Stefan, "Annahmeverzugsnachweis durch noterielle Urkunden bei Zug-um-Zug-Zahlungstiteln (Gesellschaftsanteile)" *Neue Juiristische Wochenschrift*, Heft 34, 2023, s. 2468-2470.
- LACKMANN Rolf, *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz Kommentar*, 20. Auflage, München 2023.
- LÜKE Wolfgang, *Zivilprozessrecht II Zwangsvollstreckung*, 11. Auflage, 2021.
- MÜLLER Henning, *juris Praxiskommentar Elektronischer Rechtsverkehr*, Band 2-Zivilverfahren, 2. Auflage, Saarbrücken, 2022.
- MÜNZBERG Wolfgang, *Stein/Jonas Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Band 7, 22. Auflage, 2002.
- OĞUZMAN Kemal/ÖZ Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt-1, 23. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2025.
- ÖNEN Ergun, *Medenî Yargılama Hukukunda Sulh*, Ankara 1972.
- ÖZ Turgut, *Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme*, İstanbul 1990.
- ÖZBAY İbrahim, "Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Tutanağının İlâm Niteliği", *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 3-4, 2004, s. 387-418.
- Özbek Mustafa, "Avukatlık Kanunu'nun 35/A Maddesine Göre Arabuluculuk", *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl 59, 2001/3, s. 113-137.
- ÖZEKES Muhammet, *İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz*, Seçkin, Ankara, 1999.

ÖZEKES Muhammet, “Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt 26, Sayı. 4, 2000, s. 661-699.

ÖZEKES Muhammet, / BORAN GÜNEYSU Nilüfer, “Mevsimsiz (Zamansız/Erken) Davanın Yargı Kararları Kapsamında Değerlendirilmesi”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, Cilt 81, Sayı 3, 2023, s. 861-909.

ÖZEKES Muhammet, /ERİŞİR Evrim, “Konusu Para Alacağı Olan Geçici Hukukî Korumaların Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi”, *MİHDER*, 2006/3, Sayı 5, s. 1235-1274.

PEKCANITEZ Hakan/ATALAY Oğuz/ ÖZEKES Muhammet, *Medenî Usûl Ders Kitabı*, On İki Levha Yayıncılık, 13. Bası, İstanbul, 2025.

PEKCANITEZ Hakan / ATALAY Oğuz /SUNGURTEKİN ÖZKAN Meral/ ÖZEKES Muhammet, *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, On İki Levha Yayıncılık, 12. Baskı, İstanbul, 2025.
PEKCANITEZ Hakan /SİMİL Cemil, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, Cilt II, 16. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2025.

PEKMEZ Cüneyt, *Borcun İfa Edilmediği Defi (Ödemezlik Defi)*, İstanbul 2021.

POSTACIOĞLU İlhan, “Şarta Muallak Hükümler”, *Adliye Ceridesi*, Yıl 32, Sayı 2, 1941, s. 112-122 (Şart).

POSTACIOĞLU İlhan, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 6. Bası, 1975, (Medeni Usul).

POSTACIOĞLU İlhan / ALTAY Sümer, *İcra Hukuku Esasları*, İstanbul, 2010, (İcra).

POSTACIOĞLU İlhan / ALTAY Sümer, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*, 2015 (Medenî Usûl).

POSTACIOĞLU İlhan E., *İcra Hukuku Esasları*, İstanbul 1982, (İcra).

REİSOĞLU Seza, *Sebepsiz İktisap Davasının Genel Şartları*, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1961.

SCHMIDT Daniel, *Die Verurteilung zur Leistung Zug um Zug und deren Vollstreckung*, Winterthur 1963.

SEIBEL Mark, *Zöller Zivilprozessordnung*, 35. Auflage, 2024.

SEROZAN Rona, *İfa İfa Engelleri Haksız Zenginleşme*, Üçüncü Cilt, İstanbul, 2002.

STAEHELIN Daniel, *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung*, 3. Auflage, 2016.

STERNAL Werner, *Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung Handkommentar*, (Herausgegeben von Johann Kindl/Caroline Meller-Hannich), 4. Auflage, 2021.

SUNGURTEKİN ÖZKAN Meral, "Avukatlık Kanunu'nun 35/A Maddesi Çerçevesinde Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi", *MİHDER*, 2005/II, s. 353-369.

SUTTER-SOMM Thomas/SEILER Benedikt, *Handkommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung*, Zürich 2021.

TANRIVER Süha, "Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu", *BATIDER*, s. 45-50 (Şarta Bağlı Hüküm).

TANRIVER Süha, *İlâmlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*, Ankara 1996, (İlâmlı İcra).

TANRIVER Süha, *Medenî Usûl Hukuku*, Cilt I, Yetkin, 5. Bası, Ankara 2024, (Usûl).

TAŞPOLAT TUĞSAVUL Melis, *Türk Hukukunda Arabuluculuk*, Ankara, 2012.

TAŞPOLAT TUĞSAVUL Melis, "Arabuluculuk Faaliyeti Sonunda Varılan Anlaşmanın Hukuki Niteliği", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1, 2019, s. 333-379.

TEKİNAY Selahattin Sulhi/AKMAN Sermet/BURCUOĞLU Haluk/ALTOP Atillâ, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Filiz Kitabevi, 7. Baskı, İstanbul 1993.

TUNÇOMAĞ Kenan, *Borçlar Hukuku*, *İÜHFD*, Cilt 28 Sayı 3-4, 1962, s. 841- 843.

ULBER Daniel, *Erman Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar*, (Herausgegeben von Peter Westermann/Barbara Grunewald/Georg Maier-Reimer), 17. Auflage, Köln, 2023.

ULRICI Bernhard, BeckOK ZPO, 50. Edition, München 2023.

ULUKAPI Ömer, "Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 4667 Sayılı Kanunla Getirilen 'İlam Niteliğinde Belge' Üzerine İnceleme", *Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan*, İstanbul, 2003, s. 447-460.

UYAR Talih, "İlama Aykırı Takiplerin İptali", *Ankara Barosu Dergisi*, 2014/2, s. 477-488.

ÜSTÜNDAĞ Saim, *Tapu Kütüğünün Tashihi Dâvası*, İstanbul 1959, (Tapu Kütüğü).

ÜSTÜNDAĞ Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, Cilt I-II, 7. Baskı, İstanbul 2000, (Medeni Yargılama).

ÜSTÜNDAĞ Saim, *İcra Hukukunun Esasları*, 8. Baskı, İstanbul 2004 (İcra).

YAZICI Çiğdem, "Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlâmların İcrası", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Özel Sayı 2014, s. 2735-2776.